

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра англійської філології та світової літератури

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ РОМАНУ
Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА “ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ” НА ФАКУЛЬТАТИВІ З
ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота
здобувачки освітнього ступеня «магістр»
61І групи факультету української
мови та іноземної філології
спеціальності: 014 Середня освіта
предметної спеціальності: 014.021
Англійська мова та зарубіжна література
освітньої програми: Середня освіта:
англійська мова та зарубіжна література
Мітєвої Тетяни Євгенівни
Керівник д.філол.н., проф. Шевчук Т.С.
Рецензент: к.філ.н., доц. Кудінова О.І.

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри англійської філології
та світової літератури

протокол № _____ від « ____ »
_____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри

(підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний
захист на відкритому засіданні
ЕК

« ____ » _____ 20 ____ р.

Оцінка _____
(за стобальною шкалою) _____ (за традиційною шкалою)

Голова ЕК

(підпис) _____ (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ КОНТЕКСТ: ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА.....	9
1.1. Етико-естетичні шукання письменників «втраченого покоління»...	9
1.2. Естетична проблематика творчості Ф.С. Фіцджеральда.....	12
1.3. Ідіостиль Ф.С. Фіцджеральда.....	20
РОЗДІЛ II. СОЦІОКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА РОМАНУ Ф.С.ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ».....	29
2.1. Історико-культурне тло роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».....	29
2.2. Концепти «old money» та «new money» як принцип соціальної ієрархії американського суспільства 1920-х років.....	40
2.3. Гендерні ролі та жіночі образи в епоху <i>Roaring Twenties</i>	45
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФАКУЛЬТАТИВНОГО ЗАНЯТТЯ НА ТЕМУ: «Роман «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда як складова англо-американської культури 1920-х років».....	56
3.1. Мета і завдання факультативного заняття	56
3.2. Міждисциплінарний підхід до аналізу естетико-філософської проблематики роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».....	60
3.3. Соціокультурна складова як ключ до розуміння трагічності сюжету роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».....	65
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	75
ДОДАТОК. КОНСПЕКТ ФАКУЛЬТАТИВНОГО ЗАНЯТТЯ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасній освітній практиці зростає інтерес до поглибленого вивчення художньої літератури у старшій школі. Особливе місце серед творів ХХ століття займає роман Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», який відображає не тільки епоху «джазового віку», а й глибокі моральні та філософські питання, актуальні й сьогодні. Його вивчення у форматі факультативного курсу дозволяє розвивати критичне мислення учнів, формувати естетичні смаки та розширювати світогляд. Роман Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» рекомендований МОН України до вивчення в Програмі зарубіжної літератури для 10-11 класів (2022) рівня стандарту [53] і профілю [54] у списку книг для додаткового читання, а відтак розробка факультативного заняття є актуальною для майбутнього вчителя зарубіжної літератури у профільній школі.

У філологічній науці існує широка база праць, присвячених особливостям стилю та ідейної наповненості творів Фіцджеральда. Серед них слід особливо відзначити студію Метью Бруколі (Matthew J. Bruccoli) «Some Sort of Epic Grandeur: The Life of F. Scott Fitzgerald» (1981) [4], в якому досліджується біографія та творчий шлях письменника. Автор зосереджується на зв'язку особистого досвіду Фіцджеральда з художнім світом його творів. Elizabeth Cohen у статті «The End of The American Dream and The Lost Generation» аналізує вплив Першої світової війни на зміну літературних і моральних координат у романах Фіцджеральда [7].

Роман Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» постійно перебуває у колі наукового інтересу українських учених у напрямках вивчення його жанрово-стилістичної своєрідності та концептосфери: Бандура Т.Й. [40]), Косенко А.В. [49], Риженко М.В., Анісенко О.В., Максимова Ю.С. [57] й ін.). М. Ткачук порушує проблему зіткнення індивідуальної мрії з соціальним тиском, що є характерною для «втраченого покоління» [62]. Загребельна Т.Ф. в монографії

«Ф.С. Фіцджеральд і американська проза ХХ століття» (2015). Авторка розглядає естетичні, тематичні та стильові особливості його творів, зокрема роману «Великий Гетсбі», як художнього відображення епохи «шалених двадцятих» у США. У центрі уваги – дослідження феномену «Американської мрії», соціальної мобільності, морального занепаду та кризи ідентичності, що стали провідними мотивами літератури письменників «втраченого покоління» (Ернест Гемінгвей, Вільям Фолкнер, Джон Дос Пассос й ін.), зокрема внесок Фіцджеральда у формування національного художнього стилю, його вплив на наступні покоління письменників, а також значення його прози в контексті культурних змін і трансформацій американського суспільства у ХХ ст. [45].

Питання вивчення зарубіжної літератури на факультативних заняттях вивчалися українськими методистами. Бойко Н.І. наголошує на важливості міжкультурного аналізу текстів, залучення контекстуальних знань (історія, мистецтво, філософія), розвитку критичного мислення [41]. Косенко А.В. у навчальному посібнику з домашнього читання «Роман Ф.С. Фіцджеральда „Великий Гетсбі”» пропонує структурований підхід до інтерпретації художнього твору: аналіз ідеї, конфлікту, персонажів, художніх засобів, що доречно для роботи з цим твором. Авторка подає модель аналізу роману як «дзеркала епохи» [49]. Гончарук Т. В. в дослідженні «Психологічний портрет Джей Гетсбі: між реальністю та ілюзією» підкреслює амбівалентність образу Гетсбі як ідеального американця та водночас трагічного героя [42].

Факультативне вивчення вимагає міждисциплінарного підходу. Річард Льюїс (Lewis) у книзі «The American Adam» аналізує концепцію американської ідентичності, що лежить в основі образу Гетсбі – героя, який прагне самоствердження попри соціальні бар'єри [22]. Руполі Мірза (Mirza) у статті «Scott Fitzgerald: The Jazz Age and The Great Gatsby» розглядає культурний контекст «епохи джазу», у якій панує гедонізм, споживання, але й духовна спустошеність [26]. Ірина Сірко у розвідці «Міф про американську мрію у формуванні національної літератури США» (2024) студіює «Великого Гетсбі»

як художню деконструкцію міфу про можливість соціального зростання лише завдяки особистим зусиллям [60].

Огляд наукових джерел засвідчує актуальність дослідження роману Ф.С. Фіцджеральда як у філологічному, так і в методичному аспекті. Письменник постає як літописець доби «великої ілюзії», а його роман вбачається універсальним текстом для осмислення історичних, культурних та етичних проблем. Сучасні методичні розробки дозволяють ефективно адаптувати цей матеріал до умов профільної школи, особливо в межах факультативного курсу.

Мета кваліфікаційної роботи – розробити методичні основи факультативного вивчення роману «Великий Гетсбі» в профільній школі, яке інтегрує літературознавчий аналіз із соціокультурним контекстом.

Завдання:

- охарактеризувати феномен літератури «втраченого покоління» та місце Ф.С. Фіцджеральда в ній;
- проаналізувати ідіостиль письменника;
- розробити факультативне заняття для учнів профільної школи з використанням міждисциплінарного підходу.

Об'єкт дослідження – роман Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».

Предмет дослідження – методика факультативного вивчення роману у старшій школі.

Методи дослідження: аналіз літературознавчих джерел, порівняльно-історичний, соціокультурний, метод моделювання заняття.

Метод аналізу літературознавчих джерел передбачає систематичне опрацювання наукової літератури, присвяченої досліджуваному автору, епосі, жанру або окремому твору. Аналіз дозволяє простежити розвиток критичної думки щодо творчості Ф.С. Фіцджеральда, виявити усталені інтерпретації його романів, зіставити різні підходи до осмислення ключових тем, а також окреслити наукову новизну власного дослідження. Цей метод слугує основою

для формування теоретичного підґрунтя й аргументації дослідницьких висновків.

Порівняльно-історичний метод дає змогу зіставити художню творчість Фіцджеральда з літературними явищами інших історичних періодів або з творами його сучасників, виявити спільні мотиви, відмінності у способах зображення дійсності, характері персонажів, соціальних і філософських проблемах. Завдяки порівняльно-історичному підходу встановлюється місце Фіцджеральда у загальному розвитку американської та світової літератури, а також простежується вплив історичних подій (зокрема, Першої світової війни, економічного буму 1920-х, Великої депресії) на формування його естетичної позиції.

Соціокультурний підхід передбачає аналіз літературного твору як феномену культури, що відображає і водночас формує духовно-ціннісні орієнтири представників цієї епохи. У контексті творчості Фіцджеральда цей метод дозволяє осмислити його прозу як віддзеркалення американського міфу, етики «джазової доби», трансформацій соціальних ролей і поведінкових моделей у постіндустріальному суспільстві. Культурологічний підхід виявляє взаємозв'язки між літературою, масовою культурою, кіно, музикою і модою, що збагачують інтерпретацію художнього тексту.

Метод моделювання заняття застосовується з метою практичного втілення результатів теоретичного аналізу в освітній діяльності. Він полягає в розробці дидактично доцільної структури заняття, підборі матеріалу, завдань та методичних прийомів, які сприяють глибшому розумінню учнями змісту художнього твору, його культурного контексту й актуальності. Цей метод є необхідним на етапі впровадження дослідження у навчальну практику, особливо в межах факультативних курсів, інтегрованих занять або проєктної роботи.

Практична цінність: розробка може бути використана учителем зарубіжної літератури в профільній школі для проведення факультативного

заняття на тему «Роман «Великий Гетсбі» як складова англо-американської культури 1920-х років» з метою поглиблення літературознавчих знань учнів, розвитку навичок міжкультурного аналізу, формування критичного мислення та усвідомлення взаємозв'язку між художнім текстом і культурно-історичним контекстом епохи.

Апробація дослідження. Основні тези кваліфікаційної роботи було апробовано на чотирьох науково-практичних конференціях: X Всеукраїнська науково-практична конференція «*Науковий пошук студентів та аспірантів XXI ст.: сучасні проблеми та тенденції розвитку гуманітарних і соціально-економічних наук*» (ІДГУ, 15 листопада 2024 р.); IX Всеукраїнська науково-практичної конференція молодих вчених «*Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента*» (ІДГУ, 16 травня 2025 року, м. Ізмаїл); Міжнародна наукова інтернет-конференція «*Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*» (Переяслав, 30 квітня 2025); Міжнародна наукова конференція «*The Danube – Axis of European Identity*» (Галац, 29 червня 2025). Основні тези кваліфікаційної роботи також було відображено у двох публікаціях:

- 1) Мітєва Т.Є. Символіка кольорів у романі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*. Переяслав, 2025. Вип. 116. С. 197-200.
- 2) Мітєва Т.Є. Концепти *Old money* та *new money* як принцип соціальної ієрархії американського суспільства 1920-х років (на прикладі роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі»). *Науковий пошук студента: Зб. наук. праць*. Вип. 11. Ізмаїл, 2025.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі Вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатку. Загальний обсяг роботи – 84 с.

РОЗДІЛ І. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ КОНТЕКСТ: ОСОБЛИВОСТІ ІДЮСТИЛЮ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА

1.1. Етико-естетичні шукання письменників «втраченого покоління»

Поняття «втрачене покоління» (англ. *Lost Generation*) виникло як культурно-літературна дефініція, що охоплює групу американських і європейських письменників, які сформувалися під впливом глибоких морально-психологічних травм, спричинених Першою світовою війною. Авторство терміна приписується Гертруді Стайн, яка вживала його у спілкуванні з Ернестом Гемінгвеем, а остаточну легітимність воно отримало завдяки передмові до роману «І сходить сонце» (1926). Цей термін охоплює не лише історичну категорію, а й означає особливу етико-естетичну парадигму, що виникла як реакція на руйнацію традиційних цінностей західного світу. Термін згодом популяризований Ернестом Хемінгвеем. Він позначає митців, які пережили Першу світову війну і відчули глибоку моральну кризу. До цього покоління належать Ф.С. Фіцджеральд, Е. Хемінгвей, Д. Дос Пассос, В. Вулф та інші письменники, які висвітлювали втрату ідеалів, дезорієнтацію особистості та кризу гуманізму. «Окрім цієї метаназви, – зазначає Роздольська І. В., – дослідники національних письменств послуговуються історичним уточненням *література Першої світової війни, військовоє письменство*, актуалізуючи геополітичні колізії 1914–1918 років як ідентифікатори генераційної свідомості *втраченого покоління*» [58, с. 410].

У центрі етичних пошуків письменників «втраченого покоління» стоїть криза гуманізму, розчарування в ідеалах Просвітництва, розлад між внутрішнім світом людини та реальністю. Війна продемонструвала крихкість моралі, умовність цивілізаційного поступу, а разом з тим – девальвацію понять

честі, обов'язку, жертвності. Людина постає дезорієнтованою, втраченою в просторі нової жорстокої реальності, що і знайшло художнє втілення у творчості Ф.С. Фіцджеральда, Е. Гемінгвея, Дж. Дос Пассоса, В. Скотта, Р. Олдінгтона, Е. Марія Ремарка. Письменники «розкривають психологічну кризу вчорашніх фронтовиків, що повернулися з полів Першої світової та громадянської воєнні намагаються віднайти своє місце в чужому, часто ворожому світі, знайти подальший смисл свого існування. Прагнення митців осягнути сенс життя героїв у тогочасній дійсності, показати героїчне минуле й трагічне сучасне характеризує персонажів як особистостей неординарних, які в часи війни мріють самоствердитися, прославитися, а в нефронтівому житті переживають крах своїх мрій, непотрібність існування, невідповідність ідеалів і реальності» [9, с. 115].

Особливу увагу ці автори приділяють темам екзистенційної самотності, втрати ілюзій, маргіналізації індивіда. Їх герої часто зображені як вигнанці або добровільні відлюдники, що намагаються віднайти сенс у світі, позбавленому моральних орієнтирів. Цей мотив найбільш яскраво простежується в образах Джейка Барнса (Гемінгвей), Джей Гетсбі (Фіцджеральд), Фредеріка Генрі (Гемінгвей), Фабера (Ремарк). Саме пошук моральної опори в епоху морального колапсу і є головною етичною проблемою цієї літературної генерації.

Естетичні пошуки письменників «втраченого покоління» тісно пов'язані з прагненням до нової щирості, простоти й антириторичності. Після трагедії війни художнє слово більше не могло бути пишномовним чи декоративним. Саме тому у творах Фіцджеральда й Гемінгвея домінує лаконічна, іноді телеграфна проза, позбавлена зайвого пафосу. Їхня мова – суха, стисла, проте емоційно напружена. Зокрема, Фіцджеральд використовує символіку, підтекст, психологічну деталізацію, тоді як Гемінгвей – «принцип айсберга» (коли істинний зміст залишається поза текстом, доступний лише здогаду читача). Фіцджеральд, на відміну від Хемінгуея, більш емоційно зображував

епоху 1920-х років, акцентуючи на гедонізмі, соціальному розшаруванні та моральній деградації. Її герої шукають щастя в багатстві, любові, мріях, що нерідко призводить до розчарування й загибелі [48, с. 45-52].

Ще однією важливою естетичною ознакою цієї літератури є урбаністичність і культурологічна насиченість. Автори часто зображують великі міста як простір внутрішньої порожнечі й морального занепаду, що є контрапунктом до мрійливих ідеалів героїв. У цьому контексті Нью-Йорк Фіцджеральда перетворюється на символ духовного колапсу американської мрії. Також важливою складовою естетики «втраченого покоління» є ідея антигероїзму, або десакралізації героїчного. Їх герої не борці і не пророки, а звичайні люди, які не мають чіткої мети, не прагнуть змінити світ, а лише вижити у ньому, не зрадивши залишків людяності.

У підсумку, етико-естетичні шукання письменників «втраченого покоління» виявляють глибоку гуманістичну тривогу. Їхні твори – це спроба зберегти моральну чутливість у світі, який перестав бути людським. Їхня естетика – це відповідь на духовну кризу доби, пошук форми, адекватної внутрішній драмі особистості, яка втратила впевненість у власному місці в житті.

Таким чином, етико-естетичні пошуки цього покоління полягали у спробі знайти нові цінності, зрозуміти сутність людини в умовах катастрофічної зміни світу. Вони апелювали до екзистенційних питань, прагнули художньої правди, мінімалізму, символізму. Їхні твори часто були сповнені трагізму, емоційної скупості й одночасно великої глибини.

1.2. Естетична проблематика творчості Ф.С. Фіцджеральда

Френсіс Скотт Фіцджеральд (1896-1940) посідає особливе місце в американській літературі ХХ століття як майстер естетично досконалого слова та тонкий дослідник культурних та моральних протиріч свого часу. Його творчість, що розквітла в епоху «джазового віку», представляє унікальний синтез соціальної критики та естетичної витонченості, де краса стає водночас об'єктом прагнення і джерелом трагедії. Естетична проблематика у творах Фіцджеральда не обмежується лише формальними особливостями його прози, а пронизує всю систему образів, мотивів і тем, створюючи складну художню філософію, що осмислює місце прекрасного в світі, позначеному матеріальним успіхом і духовною порожнечою.

Естетичний метод Фіцджеральда формувався під впливом декількох літературних традицій. Від символістів він перейняв схильність до створення багатопланових образів-символів, здатних передавати складні емоційні стани і філософські концепції. Вплив імпресіонізму проявляється у його увазі до деталей, кольорової гами, світлотіні, що створюють особливу атмосферу і настрої творів. Водночас письменник не відмовляється від реалістичної традиції, що дозволяє йому створювати переконливі портрети епохи [2].

Особливістю естетичного методу Фіцджеральда є органічне поєднання ліричного і епічного начал. Його проза насичена поетичними образами і метафорами, що надають їй особливої музичності і емоційної виразності. Автор майстерно використовує прийоми синестезії, коли різні відчуття переплітаються і доповнюють одне одного, створюючи об'ємне чуттєве сприйняття світу. Це особливо помітно в описах природи, інтер'єрів, зовнішності персонажів, де кожна деталь несе естетичне і смислове навантаження.

Ритмічна організація прози Фіцджеральда також заслуговує на особливу увагу. Письменник тонко відчуває музику мови, створюючи періоди і фрази,

що звучать як поетичні строфи. Це надає його творам особливої мелодійності і робить процес читання естетично насолоджуючим, навіть коли йдеться про трагічні події чи моральні конфлікти.

У художньому світі Фіцджеральда краса постає як складне і суперечливе явище, що водночас приваблює і руйнує. Письменник створює власну естетичну філософію, де прекрасне нерозривно пов'язане з трагічним. Краса у його творах часто виявляється ілюзорною, нестійкою, здатною зникнути у будь-який момент, але саме ця крихкість робить її ще більш привабливою і цінною.

Фіцджеральд розрізняє кілька типів краси. Перший тип – це краса природна, органічна, що походить від гармонії з навколишнім світом і внутрішньої чистоти. Другий тип – краса штучна, створена цивілізацією, багатством, модою. Третій тип – краса мрії, ідеалу, що існує лише у свідомості персонажів і є недосяжною. Ці типи краси часто протиставляються один одному, створюючи напружені конфлікти і драматичні ситуації.

Особливо важливим у концепції краси Фіцджеральда є мотив зіпсованості прекрасного. Письменник показує, як краса може бути знищена грошима, цинізмом, моральною деградацією. Водночас він демонструє і зворотний процес – як спроба придбати красу за гроші призводить до її профанації і втрати автентичності. Ця діалектика краси і багатства становить одну з центральних тем творчості письменника.

Роман «Великий Гетсбі» (1925) по праву вважається шедевром естетичної прози Фіцджеральда і одним з найдосконаліших творів американської літератури. Естетична проблематика пронизує всі рівні твору – від композиції і стилю до системи образів і символів.

Естетична концепція роману будується навколо протиставлення мрії і дійсності, ідеалу і реальності. Джей Гетсбі втілює романтичного героя, що прагне перетворити своє життя у витвір мистецтва, створити красу власними

руками. Його маєток, вечірки, одяг, автомобіль – все це елементи грандіозної естетичної утопії, спроби матеріалізувати мрію про досконалість.

Проте Фіцджеральд показує трагічну хибність такого підходу. Краса, створена Гетсбі, виявляється поверховою і неавтентичною. Його вечірки, незважаючи на розкіш і блиск, позбавлені справжньої радості і людяності. Гості не знають господаря, приходять заради розваги і випивки, перетворюючи святкування на вульгарну оргію споживання. Центральним естетичним символом роману є зелене світло на причалі Дейзі. Це світло втілює недосяжність мрії, її вічне віддалення від того, хто її переслідує. Зелений колір традиційно асоціюється з надією, молодістю, відродженням, але у контексті роману він набуває трагічного забарвлення, символізуючи ілюзорність американської мрії про щастя і успіх.

Естетика роману тісно пов'язана з його часово-просторовою організацією. Фіцджеральд створює складну систему часових пластів, де минуле, теперішнє і майбутнє переплітаються і взаємодіють. Естетична досконалість Гетсбі належить до минулого, його спроби відновити її у теперішньому приречені на невдачу, а майбутнє обіцяє лише руйнування і смерть.

Як стверджує дослідниця Лена Альберто, творчість Фіцджеральда глибоко пронизана естетикою декадансу, що відображає духовну кризу американського суспільства 1920-х років. Письменник майстерно передає атмосферу епохи, коли традиційні цінності втратили свою силу, а нові ще не встигли сформуватися. У цьому контексті естетичне начало стає способом заповнення духовної порожнечі, спробою надати сенс існуванню, позбавленому вищих ідеалів [21].

Декадентська естетика у творах Фіцджеральда проявляється у кількох аспектах. По-перше, це естетизація розпаду і руйнування. Письменник знаходить трагічну красу у процесі деградації своїх героїв, у розпаді їхніх ілюзій і надій. Смерть, божевілля, алкоголізм у його творах набувають естетичного виміру, стають частиною загальної картини краси, що гине.

По-друге, декадентська естетика виявляється у культурі штучності, неприродності. Герої Фіцджеральда оточують себе предметами розкоші, що не мають органічного зв'язку з їхньою сутністю. Вони грають ролі, створюють маски, живуть у світі театральних ефектів і штучних емоцій. Ця штучність стає формою самообману, спробою втекти від реальності у світ естетичних ілюзій.

По-третє, декадентська естетика пов'язана з мотивом втрати невинності. Фіцджеральд показує, як його герої втрачають здатність до безпосереднього сприйняття краси, як їхнє естетичне чуття спотворюється цинізмом і розчаруванням. Водночас саме ця втрата надає їм особливої трагічної привабливості, робить їх естетично цікавими для читача [21, с. 39-58].

Жіночі образи у творчості Фіцджеральда посідають особливе місце в системі його естетичних уявлень. Жінка для письменника – це не просто літературний персонаж, а втілення краси, мрії, ідеалу, що приваблює і руйнує одночасно. Фіцджеральд створює галерею жіночих образів, кожен з яких представляє певний тип естетичної досконалості і водночас певний тип трагедії.

Дейзі Б'юкенен з «Великого Гетсбі» є найвідомішим втіленням фіцджеральдівського ідеалу жіночої краси. Вона поєднує у собі природну привабливість і соціальну витонченість, невинність і досвідченість, теплоту і холодність. Її голос, який Гетсбі порівнює з «грошиками», символізує двоїстість її природи – здатність бути водночас прекрасною і корумпованою, приваблювати і зраджувати.

Естетичний портрет Дейзі будується на грі контрастів і напівтонів. Фіцджеральд використовує образи світла і тіні, теплих і холодних кольорів, музичних і візуальних метафор, створюючи складну партитуру жіночої чарівності. Проте за цією красою приховується порожнеча, нездатність до справжнього почуття, моральна глухота до страждань інших.

Інші жіночі образи Фіцджеральда – Глорія Гілберт з «Прекрасних і проклятих», Ніколь Діввер з «Ніжна є ніч» – також втілюють різні аспекти

естетичного ідеалу і водночас різні типи жіночої трагедії. Письменник показує, як краса може стати тягарем для своєї носительки, як естетична досконалість може призвести до моральної деформації і духовного спустошення.

Колористика творів Фіцджеральда заслуговує на окрему увагу як один з найважливіших елементів його естетичної системи. Письменник використовує колір не просто як засіб зображення, а як символічну мову, здатну передавати складні емоційні і філософські концепції. Золотий колір у творах Фіцджеральда символізує багатство, успіх, американську мрію, але водночас і корупцію, моральне падіння, ілюзорність матеріальних цінностей. Золоті волосся Дейзі, золоте світло вечірок Гетсбі, золоті предмети розкоші – все це створює атмосферу чарівності, що приховує духовну порожнечу. Зелений колір пов'язаний з темами надії, мрії, майбутнього, але також з заздрістю, незрілістю, ілюзіями. Зелене світло у «Великому Гетсбі» стає центральним символом недосяжності ідеалу, вічного прагнення до того, що завжди залишається за горизонтом можливого. Білий колір традиційно асоціюється з чистотою і невинністю, проте у Фіцджеральда він часто набуває іронічного звучання, символізуючи хибну чистоту, моральну сліпоту, егоїстичну відстороненість від проблем світу. Біле вбрання Дейзі і Джордан у «Великому Гетсбі» створює враження ангельської чистоти, яка виявляється оманливою. Сірий колір символізує буденність, безнадійність, втрату ілюзій. Долина попелу у «Великому Гетсбі» з її сірими фарбами втілює духовну пустелю сучасної цивілізації, світ, позбавлений краси і сенсу.

Світлова символіка не менш важлива у творах Фіцджеральда. Світло часто асоціюється з красою, мрією, щастям, проте це світло майже завжди штучне – електричне освітлення вечірок, неонові вивіски, автомобільні фари. Природне світло – сонячне, місячне, зоряне – з'являється рідше і часто контрастує зі штучним, підкреслюючи неприродність життя персонажів.

Одним з центральних естетичних мотивів творчості Фіцджеральда є мотив втраченого раю, що пов'язаний з темами дитинства, молодості, невинності, першого кохання. Письменник створює поетичну міфологію минулого, яке завжди здається більш прекрасним і досконалим, ніж сьогодення. Цей мотив особливо яскраво проявляється у фіналі «Великого Гетсбі», де оповідач розмірковує про те, як люди «б'ються проти течії, неухильно знесені назад у минуле». Естетика ностальгії у Фіцджеральда будується на контрасті між золотим минулим і сірим сьогоденням, між мріями молодості і розчаруваннями зрілого віку.

Втрачений рай у творах письменника часто локалізується у конкретних просторово-часових координатах – це Південь США до Громадянської війни, дитинство героїв на Середньому Заході, перші роки кохання. Ці локуси набувають міфологічного характеру, стають символами досконалості, що була втрачена назавжди.

Естетика ностальгії у Фіцджеральда тісно пов'язана з його розумінням часу. Минуле для його героїв – це не просто пережитий досвід, а естетичний ідеал, мірило краси і досконалості. Спроби відновити минуле завжди приречені на невдачу, проте саме ці спроби надають життю героїв трагічної возвишенності і поетичної краси.

Творчість Фіцджеральда нерозривно пов'язана з осмисленням феномену американської мрії, проте письменник підходить до цієї теми не як соціолог чи політик, а як художник, для якого важливим є естетичний вимір цього явища. Американська мрія у його творах постає як грандіозний естетичний проект, спроба перетворити цілу країну у витвір мистецтва. «У творчості більшості представників сучасної літератури США, – констатує Ірина Сірко, – американська мрія стає визначальною для національної міфології, адже вона ототожнюється з національною ідеєю американців. У своїх творах митці практикують різні міфологічні моделі мрії про перфектний суспільний устрій, що стане ідеальним поєднанням матеріального добробуту та моральних

чеснот. Американська мрія стає тим національним міфом, що має визначний вплив на становлення як окремої людини, так і нації в цілому. Тобто у свідомості американців він визначає образ їхньої держави. Різні історичні обставини, час і локації розвитку подій завжди впливали на зміст американської мрії, визначали її сутність. Але попри всі видозміни, вона була особливим засобом звернення до колективної пам'яті американців, уніфікувала різні етнічні спільноти у єдину Америку» [60, с. 234].

Гетсбі є найяскравішим втіленням естетичного виміру американської мрії. Його життя – це спроба створити себе як художній твір, перетворити власну долю у прекрасну казку. Він винаходить себе заново, створює легенду про своє походження, оточує себе красою і розкішшю, намагається матеріалізувати свої мрії у реальних формах. Проте Фіцджеральд показує трагічну суперечливість естетизованої американської мрії. Краса, створена Гетсбі, виявляється штучною і неавтентичною, його мрії – ілюзорними і недосяжними, а спроби втілити ідеал у життя призводять до катастрофи. Письменник демонструє, як естетичні амбіції можуть стати формою самообману, а прагнення до краси – джерелом руйнування.

Водночас Фіцджеральд не відмовляється від американської мрії повністю. Він визнає її естетичну привабливість, її здатність надихати людей на великі справи, створювати красу навіть у невдачах. Трагедія Гетсбі має катарсичний ефект, очищає читача і залишає у нього відчуття піднесеності, незважаючи на песимістичний фінал.

Естетична концепція Фіцджеральда знаходить своє найповніше втілення у стильових особливостях його прози. Письменник створив унікальний художній стиль, що органічно поєднує різні літературні традиції і прийоми, створюючи нову якість естетичного впливу.

Одним з найважливіших елементів стилю Фіцджеральда є його ліризм. Проза письменника насичена поетичними образами, метафорами, порівняннями, що створюють особливу емоційну атмосферу. Він майстерно

використовує звукопис, ритм, інтонацію, перетворюючи прозу на музику слова. Це особливо помітно у кульмінаційних сценах його творів, де емоційна напруга досягає найвищої точки.

Символізм є ще однією важливою складовою стилу Фіцджеральда. Письменник створює розгалужену систему символів і лейтмотивів, що пронизують усю структуру твору і надають йому додаткових смислових вимірів. Ці символи не є штучними чи нав'язливими, а органічно врастають у тканину оповіді, стаючи її невід'ємною частиною.

Іронія у творах Фіцджеральда має особливий характер – це не сарказм чи злостива насмішка, а сумна іронія, що походить від розуміння трагічної суперечливості життя. Письменник іронізує над своїми героями, проте ця іронія пронизана співчуттям і розумінням, що робить її естетично привабливою і морально виправданою.

Таким чином, естетична проблематика творчості Ф.С. Фіцджеральда представляє собою складну і багатогранну систему художніх уявлень про природу і функції прекрасного у житті людини і суспільства. Письменник створив оригінальну естетичну концепцію, що органічно поєднує романтичні ідеали з реалістичним зображенням дійсності, традиційні уявлення про красу з модерністськими експериментами.

Центральною проблемою естетики Фіцджеральда є конфлікт між мрією і дійсністю, ідеалом і реальністю, красою і корупцією. Письменник показує, як прагнення до прекрасного може стати як джерелом піднесення, так і причиною трагедії, як естетичні ідеали можуть бути спотворені матеріальними інтересами і соціальними упередженнями.

Естетична спадщина Фіцджеральда залишається актуальною і сьогодні, оскільки проблеми, які він порушував, не втратили своєї гостроти. Питання про співвідношення матеріального і духовного, про роль краси у житті сучасної людини, про можливість збереження ідеалів у світі, що швидко змінюється, – всі ці проблеми продовжують хвилювати читачів і дослідників.

Творчість Фіцджеральда свідчить про те, що справжнє мистецтво здатне не лише відображати дійсність, але й перетворювати її, створювати нові естетичні цінності, впливати на формування культурної свідомості епохи. Його естетична концепція є важливим внеском у розвиток теорії і практики художньої творчості, яка продовжує надихати митців і мислителів у їхніх пошуках нових форм втілення прекрасного.

1.3. Ідіостиль Ф.С. Фіцджеральда

У сучасному літературознавстві термін «ідіостиль» (від грец. *idios* – «власний» і лат. *stilus* – «стиль») є ключовим для дослідження індивідуально-авторських особливостей художнього мовлення. Це поняття активно використовується в лінгвостилістиці, герменевтиці, поетиці, семіотиці й теорії літератури. Згідно з тлумаченням, що дає Л.Г. Радочинська, ідіостиль – це «система мовно-стилістичних засобів, яка відображає неповторну індивідуальність письменника в його творчості» [56, с. 105]. Іншими словами, ідіостиль – це не просто сукупність лексико-синтаксичних структур, а вираз духовно-культурного коду автора. Дослідниця наголошує, що ідіостиль є результатом не лише естетичного вибору митця, а й наслідком глибинної світоглядної позиції. Автор підкреслює, що саме через ідіостиль письменник вербалізує свою унікальну картину світу [Там само].

В цілому, учені розглядають ідіостиль як прояв індивідуального мислення, що реалізується через мовну структуру та формується під впливом ментальності, культурного бекграунду, психології митця. У науковій літературі ідіостиль визначається як мультикомпонентне явище, яке включає в себе:

- 1) Лексичні домінанти: улюблені слова, фразеологізми, тематичні ряди.

- 2) Синтаксичні структури: перевага тих чи інших типів речень (еліпс, інверсія, паралелізм).
- 3) Тропіка та фігуративність: метафори, символи, епітети, алегорії, притаманні саме цьому автору.
- 4) Фонетико-ритмічна організація: особливо актуальна для поетичних текстів, але й у прозі відіграє роль (ритм фрази, звукова інструментація).
- 5) Мотивно-тематичні комплекси: образи, сюжети, ідеї, що постійно відтворюються у творчості [27].

У XXI столітті вивчення ідіостилю здійснюється як традиційними методами (контекстуальний, функціонально-стилістичний, семантичний аналіз), так і з використанням комп'ютерної стилометрії – цифрового аналізу частотності слів, структури речень, темпоральної організації тексту. Л.Радочинська, О.Макарова підкреслюють, що ідіостиль є стійкою системою, яка, однак, може еволюціонувати в межах творчості одного автора. Від раннього до пізнього етапу творчості часто відбуваються зміни в стилістичній палітрі.

На думку А. Косенко, ідіостиль – це не лише мова, а «відбиток індивідуального способу мислення». Через ідіостиль виявляється онтологічне ядро автора, його спосіб взаємодії зі світом, емоційно-оцінні домінанти, рівень естетичної рефлексії [49]. Таким чином, ідіостиль – це індивідуальний стиль автора, унікальний набір мовних та художніх засобів, які він використовує для передачі своїх ідей, настроїв і світогляду. Фіцджеральд вирізняється тонкою поетичністю мови, багатством символіки, глибокою психологічністю та ліризмом. Його стиль поєднує прозорість і вишуканість, а також здатність передавати складні соціальні і моральні проблеми через витончену образність.

У романі «Великий Гетсбі» метафора – ключовий засіб, який Фіцджеральд використовує для створення атмосфери епохи джазу, для розкриття внутрішнього світу персонажів і соціального конфлікту. Метафора

«green light» – одна з найвідоміших у творі. Зелений промінь світла на кінці пірса символізує надію, мрію і прагнення Гетсбі до майбутнього, яке залишається недосяжним. Цей символічний образ наповнений багатозначністю і повторюється протягом роману, підкреслюючи марність людських ілюзій. У реченні «He raised his hand as if touching the green light that was fading in the distance...» – метафора «green light» підкреслює прагнення героя, що є одночасно світлом надії і тінню розчарування. Зелене світло стає алегорією американської мрії, надії, що постійно залишається недосяжною. “Gatsby believed in the green light, the orgastic future that year by year recedes before us. It eluded us then, but that's no matter — tomorrow we will run faster, stretch out our arms farther... And then one fine morning. So we beat on, boats against the current, borne back ceaselessly into the past.” (9 гл.) [12].

Важливу роль для ідіостиля Фіцджеральда відіграють метафори, пов'язані з кольорами: *білий, золотий, зелений* — символізують чистоту, багатство і надію відповідно, але часто набувають іронічного відтінку. З моменту свого виникнення кольоросимволізм найтіснішим чином був пов'язаний з магією і релігією. Колір розглядається як атрибут магічних, сакральних, божественних сил. Наприклад, поділ магії на «чорну» і «білу» свідчить про значну роль кольору в магічних ритуалах. Білий колір сприймається як символ чистоти, світла, правди, а чорний, натомість, є його антиподом. Подібність символіки кольору в первісних народів різних частин світу дає змогу говорити про її архетипове значення для людини. Тому символічне значення колірної символіки принципово збігається в найрізноманітніших культурах. Останнім часом дослідники все частіше звертаються до аналізу символіки кольорів у художній літературі, інтерпретуючи цей феномен як складник індивідуально-авторської картини світу.

Через колірні символи Ф.С. Фіцджеральд в романі «Великий Гетсбі» глибше розкриває характери персонажів, їхні мрії та моральний стан розбещеного суспільства. «Гетсбі наївно думає, що гроші та багатство

допоможуть йому повернути Дейзі, принесуть йому особисте щастя, але гонитва за грошима як частиною мрії, з її ідеєю успіху і безмірних можливостей, розкриває нерозбірливість і навіть аморальність його методів і засобів. Гетсбі наживає величезні статки, не гребуючи ніякими засобами, спекулюючи спиртними напоями, граючи на біржі, що, зрештою, і приводить його до краху. Багаті американці, представлені у романі, – це переважно люди, які схиляються перед матеріальними цінностями, прагнуть виділитися демонстрацією своїх речей. Джей Гетсбі схильний до демонстративної поведінки – це і яскравий стиль в одязі, автомобіль, який Том Б'юкенен обзиває «цирковим фургоном» (circus truck), і, звичайно, його величезний особняк, де він влаштовує щедрі, п'яні вечірки. Будинок Гетсбі виглядав як американська мрія, проте цього не було достатньо, він шукав підтвердження, жадав визнання» [57, с. 195].

Зелений колір у романі має багатошарову семантику. Насамперед він пов'язаний із зеленим вогником на пристані Дейзі Б'юкенен, який стає символом мрії Гетсбі. Зелений репрезентує надію, прагнення до чогось великого й недосяжного. Він перегукується із загальним образом «американської мрії» – концепції, що обіцяє успіх кожному, хто прагне його досягти. Водночас зелений має і фінансовий підтекст, натякаючи на гроші як рушійну силу американського суспільства. Як зазначалося, найяскравіший приклад – зелений вогник на пристані Дейзі Б'юкенен. Він втілює мрію Гетсбі про недосяжне кохання та ідеалізоване майбутнє. Зелений колір також асоціюється із надією, багатством та прагненням до успіху, але в той же час підкреслює ілюзорність цих прагнень. Через зелений вогник Фіцджеральд демонструє трагічну іронію: мрія Гетсбі ніколи не стане реальністю, адже вона побудована на ілюзії, а не на істинній духовній цінності.

Білий колір традиційно символізує чистоту, невинність, моральну бездоганність. У романі цей колір також часто пов'язаний із Дейзі, яка носить білі сукні та живе в розкішному білому домі. Однак у творі білий колір має

подвійне значення: за зовнішньою красою й уявною невинністю ховається порожнеча, моральна безвідповідальність і егоїзм. Таким чином, білий стає символом фальшивої цноти: за зовнішньою витонченістю приховується моральна порожнеча й егоїзм, білий колір маскує справжню сутність персонажів, водночас підкреслюючи загальну атмосферу лицемірства й зради, яка панує серед вищого суспільства Східного узбережжя.

Жовтий і золотий кольори в романі мають амбівалентну природу. Жовтий асоціюється із дешевим блиском і зовнішньою розкішшю, уособлює фальшиве багатство і зіпсованість. Символічним є той факт, що розкішний автомобіль Гетсбі – яскраво-жовтий, як символ його бажання продемонструвати успіх і розкіш, він стає зовнішньою демонстрацією успіху, але й причиною смерті кількох персонажів у книзі. «Ставши символом для відображення культурної одержимості товаром, автомобіль стає втіленням мрії. Фіцджеральд використовує автомобіль для досягнення кількох різних цілей. Так, у романі автомобіль перестає бути просто товаром, ставши причиною смерті, а отже, знаменує крах американської мрії. Міртл, Джордж і Гетсбі гинуть через автомобільну аварію, незважаючи на те, що Міртл була єдиною, хто був безпосередньо вбитим автомобілем» [57, с. 196].

Натомість золотий – це колір справжнього, старого багатства. У романі золотий символізує глибші, історично закорінені традиції статків та привілеїв, притаманні таким родинам, як Б'юкенени. Через контраст жовтого й золотого Фіцджеральд акцентує розрив між «новими багатіями» і «старими грошима», якими володіють такі персонажі, як Том і Дейзі.

Блакитний колір у романі слугує маркером мрійливості, ілюзій і відчуження від реальності. У романі присутні блакитні сади Гетсбі, блакитні сукні, що створюють атмосферу віддаленості від реального життя, фантазії й нереальності. Сам Гетсбі, зауважує автор, має блакитні очі – як втілення його відірваності від реального світу та нездатності прийняти правду. Таким чином,

блакитний стає кольором утопічного ідеалізму, який веде героя до трагічного кінця.

Сірий колір символізує безнадійність, моральний занепад і соціальне виродження. У «*долині попелу*» – сірому індустріальному ландшафті між містом і передмістям (Нью-Йорком і Вест-Еггом) мешкають знедолені й бідні. Це сіре, непривітне місце, яке символізує моральний занепад суспільства, втрату цінностей і крах ідеалів. Так, сірий простір стає антиподом яскравого, блискучого життя багатіїв. Символіка сірого розкриває глибоку соціальну критику Фіцджеральда: за фасадом розкоші приховується реальність класової нерівності та втрати моральних орієнтирів.

Ф.С. Фіцджеральд у романі «Великий Гетсбі» використовує кольори не лише для живописної описовості, а як глибокі символи, що допомагають краще розкрити ідею твору: руйнування американської мрії через матеріалізм і духовну пустку. Кольори допомагають глибше розкрити характери персонажів, підсилюють трагізм образів, дозволяють читачеві глибше відчутти складну атмосферу часу, окреслити соціальні проблеми та показати трагедію руйнування мрій під тиском матеріалізму й моральної деградації. Аналіз символіки кольору вказує на високий художній рівень роману та підтверджує його значення як видатного твору американської літератури ХХ століття.

Епітети у Фіцджеральда насичені емоційним забарвленням і передають атмосферу бурхливої, розпущеної епохи. Наприклад, “lavish palaces,” “golden parties,” “ruthless jazz music” – ці образи створюють яскраву, барвисту картину.

Алегорія в романі часто використовується як спосіб показати символічний конфлікт між мрією і реальністю. Сам образ Гетсбі як героя, який бореться з неможливістю досягти свого ідеалу, має алегоричний сенс.

Гіпербола як художнє перебільшення допомагає підкреслити суперечливість героїв та атмосфери. Наприклад, розкіш і масштаб вечірок Гетсбі описані з надмірною деталізацією, що створює відчуття надмірності і розкоші: “At least once a fortnight a corps of caterers came down with several

hundred feet of canvas and enough colored lights to make a Christmas tree of Gatsby's enormous garden" (Chapter 3) [12]. Перебільшення масштабу вечірок підкреслює їх грандіозність і надмірність, характерну для епохи джазу.

Іронія пронизує весь роман «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіджералда. Наприклад, хоча Гетсбі прагне досягти «американської мрії», його шлях сповнений ілюзій і фальші. Іронія виявляється через протиставлення зовнішньої блискучості і внутрішньої пустоти: "They're a rotten crowd... You're worth the whole damn bunch put together" (гл. 3) [12]. Іронія у цій цитаті полягає в тому, що Гетсбі, хоча і належить до світу багатства й розкоші, виявляється морально кращим за всю «гнилу» еліту, навколо якої він рухається.

Фраза «The parties at his house were like a bottomless pit of entertainment that swallowed up everything alive and left emptiness behind» [12] є гіперболою, метафорою і порівнянням одночасно. Автор порівнює вечірки з бездонним колодязем розваг, що «поглинав усе живе і залишав пустоту».

Таким чином, роман Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» є яскравим прикладом високохудожнього втілення ідіостилю автора, в основі якого лежить поєднання поетичної образності, глибокої символіки та соціально-морального підтексту. Внутрішні переживання персонажів часто розкриваються не прямими зізнаннями, а через реакції на деталі. Наприклад, коли Нік Каррауей описує збентеження Гетсбі перед зустріччю з Дейзі, він звертає увагу на те, як Гетсбі нервово поправляє сорочку, дивиться вбік, змінює тему розмови. Це непряме розкриття психологічного стану, яке характерне для Фіцджеральда. Діалоги між Гетсбі та Дейзі, а також між Ніком і Джордан, насичені підтекстом. Коли герої обмінюються кількома буденними фразами, за ними можна вловити приховані емоції — напруження, сором, розчарування. Так, короткі репліки Дейзі на вечірках часто контрастують із її внутрішньою втомою та апатією, яку читач відчуває через описи її тону чи погляду.

Ідіостиль автора вирізняється багатством тропів: метафор, алегорій, гіпербол та іронії. Їх аналіз свідчить про свідоме прагнення письменника не лише відтворити дух «шалених двадцятих», а й осмислити внутрішню порожнечу, моральну розгубленість та ціннісну кризу так званого «втраченого покоління» [48, с. 45-52]. Через тонкі і багатозначні образи автор створює унікальну художню атмосферу, в якій кожен символ має подвійне значення, а мова випромінює поетичність і водночас сувору реальність. Зелений промінь світла, багатолюдні вечірки, моральна амбівалентність персонажів – усе це постає не просто як художні елементи, а як символи глибших філософських рефлексій. Зелене світло на причалі Дейзі – центральний символ роману, який уособлює надію, прагнення й водночас недосяжність мрії. Інший приклад – опис очей доктора Ті Джей Еклберга на рекламному щиті, які постають символом морального вакууму та своєрідного «нагляду» за бездушним суспільством. Фіцджеральд насичує текст такими деталями, щоб читач на підсвідомому рівні відчував глибші смисли. Гіперболізація зовнішнього світу контрастує з психологічною тональністю внутрішніх монологів, тоді як іронічні зауваги наратора – Ніка Каррауея – підкреслюють трагізм і водночас безглуздість людських прагнень, заснованих на ілюзіях.

Ідіостиль Фіцджеральда, з його витонченою ліричністю та гострою соціальною критикою, є не лише виявом індивідуального письма, а й способом художнього осмислення епохи. Його відмінністю стало переплетення неоромантичного і модерністського естетичного світобачення. «Образ Гетсбі виписаний у романтичних тонах – він втілює непохитну віру в мрію, прагнення до недосяжного. Однак фінал і численні підтексти підкреслюють іронічний злам цієї мрії: світ, у який прагне потрапити герой, виявляється поверховим та цинічним» [34, с. 105]. Наприклад, сцена зустрічі Гетсбі з Дейзі, коли його ідеалізовані очікування починають руйнуватися, поєднує ніжну атмосферу з легкою гіркотою, що є характерним для Фіцджеральда балансом між піднесеним і скептичним.

Фіцджеральд переосмислює романтичний концепт героя-мрійника через призму американської дійсності 1920-х років. Джей Гетсбі постає як неоромантичний герой, чия здатність до самотрансформації та беззастережної віри у можливість здійснення мрії водночас возвеличується та підлягає критичному аналізу. Естетика ностальгії пронизує творчість письменника, виявляючись у темпоральній структурі наративу, де минуле постійно вторгається у сучасне. Знаменита фінальна метафора човнів, що плывуть проти течії, ілюструє цю романтичну тугу за втраченим часом.

Саме через стилістичну складність та багаторівневу символіку роман «Великий Гетсбі» зберігає свою актуальність як літературний твір світового канону, що відкриває нові горизонти для педагогічного аналізу, факультативного вивчення й літературознавчої інтерпретації в межах шкільної освіти профільного рівня.

РОЗДІЛ II. СОЦІОКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА РОМАНУ Ф.С.ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

2.1. Історико-культурне тло роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі»

Роман Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» є не лише видатним художнім твором, але й унікальним документом епохи, що зафіксував ключові тенденції американського суспільства 1920-х років. Цей період, відомий як «джазовий вік» або «ревучі двадцяті», характеризувався кардинальними змінами в економіці, культурі, соціальній структурі та ментальності американського народу. Фіцджеральд, будучи не лише талановитим письменником, але й проникливим соціальним спостерігачем, зумів відобразити у своєму романі всю складність і суперечливість цієї переломної епохи, створивши художню панораму Америки після Першої світової війни [45].

Розуміння історико-культурного контексту роману є необхідною умовою для його повноцінного сприйняття і аналізу. Події твору розгортаються влітку 1922 року, у час найбільшого економічного підйому і культурного розквіту в історії США, але водночас і накопичення тих протиріч, які незабаром призведуть до Великої депресії. Фіцджеральд майстерно вплітає у художню тканину роману реальні історичні процеси, соціальні явища, культурні тенденції, створюючи багатопланову картину американського життя початку 1920-х років.

Перша світова війна (1914-1918) стала переломним моментом в американській історії, що кардинально змінила як зовнішньополітичне становище країни, так і внутрішню ситуацію. До війни Сполучені Штати

залишалися відносно ізольованою аграрно-індустріальною державою, але конфлікт перетворив їх на провідну світову державу і найбільшого кредитора.

Участь у війні мала глибокі психологічні наслідки для американського суспільства. Покоління молодих американців, які воювали в Європі, повернулося додому з кардинально змінених світоглядом. Війна зруйнувала багато традиційних ілюзій щодо прогресу, моралі, справедливості. Це покоління, яке пізніше отримало назву «втраченого покоління», відчувало глибоке розчарування в традиційних цінностях і прагнуло нових форм самовираження [46].

У романі цей історичний контекст відображений через постать Ніка Каррауея, який служив у війні і тепер намагається знайти своє місце в мирному житті. Його приїзд до Нью-Йорка символізує загальну тенденцію післявоєнного періоду – міграцію молоді з провінції до великих міст у пошуках нових можливостей і вражень. Сам Гетсбі також є ветераном війни, і його трансформація з Джеймса Гетца в Джея Гетсбі відбувається саме під час і після військової служби.

Скотт Дональдсон зауважує, що «війна також прискорила процеси модернізації американського суспільства. Мобілізація економіки для військових потреб стимулювала розвиток нових технологій, змінила роль жінок у суспільстві, прискорила урбанізацію. Ці зміни створили підґрунтя для культурної революції 1920-х років, яка так яскраво відображена в романі Фіцджеральда» [9, с. 115].

1920-і роки увійшли в американську історію як період безпрецедентного економічного зростання і процвітання. Після короткочасної післявоєнної рецесії американська економіка почала швидко розвиватися, демонструючи вражаючі темпи зростання виробництва, доходів населення, фондового ринку. Цей економічний бум мав кілька важливих характеристик, які знайшли відображення у романі. По-перше, це був розквіт масового виробництва і споживання. Автомобільна промисловість, очолювана Генрі Фордом, стала

символом нової епохи. Автомобіль перестав бути розкішшю для багатих і став доступним масовому споживачу. У романі автомобілі грають ключову роль – вони символізують мобільність, свободу, статус, а також небезпеку і смерть [6].

По-друге, 1920-і роки характеризувалися розвитком нових форм кредитування і фінансових інструментів. Люди почали масово купувати товари в кредит, інвестувати в акції, брати участь у різноманітних фінансових спекуляціях. Це створило атмосферу легких грошей і швидкого збагачення, яка пронизує весь роман. Багатство Гетсбі, походження якого залишається таємничим, є типовим для епохи, коли традиційні шляхи накопичення капіталу поступилися місцем новим, часто сумнівним методам.

По-третє, економічне процвітання супроводжувалося зростанням соціальної мобільності. Американська мрія про те, що кожен може досягти успіху завдяки власним зусиллям, здавалася особливо реалістичною в цей період. Проте водночас зростала і соціальна нерівність, формувалися нові еліти, які намагалися відгородитися від «нуворішів». Конфлікт між «старими» і «новими» грошима є одним з центральних у романі і відображає реальні соціальні напруження епохи [9, с. 117].

Термін «джазовий вік», введений самим Фіцджеральдом у однойменному збірці оповідань (1922), став загальноприйнятим позначенням культурної епохи 1920-х років. Джаз як музичний стиль, що виник у афроамериканських спільнотах Нового Орлеана і поширився по всій країні, став символом нової культурної ідентичності Америки. Джаз відрізнявся від традиційної європейської музики своєю спонтанністю, імпровізаційністю, ритмічною складністю і емоційною відвертістю. Ці характеристики стали метафорою для всієї культури 1920-х років, яка характеризувалася експериментуванням, відкиданням старих конвенцій, пошуком нових форм самовираження.

Музичність твору є однією із його провідних ознак. У романі часто зустрічаються фрази з виразною внутрішньою мелодією, наприклад опис

вечірок у маєтку Гетсбі: «And the music played all night long, and laughter rang out, and champagne flowed freely» [12]. Чергування коротких і довших синтаксичних конструкцій створює ефект пульсації – наче ритм джазу, який став символом епохи. Така ритміка не просто прикрашає текст, а й передає динаміку, енергію та хаотичність часу.

У романі джаз присутній не лише як фонова музика на вечірках Гетсбі, але й як структурний принцип оповіді. Фіцджеральд використовує джазові ритми у побудові речень, чергуванні епізодів, створенні настрою. Вечірки у маєтку Гетсбі, з їхньою хаотичністю, імпровізованістю, змішанням різних соціальних верств, є буквальною втіленням духу джазового віку. «Gatsby's parties sparkled with music, laughter, and light, as if the night itself had come alive. Guests drifted like moths to the golden glow, enchanted by the glamour and unaware of the lonely man at the center. Beneath the champagne and chandeliers lay a quiet emptiness – a dream of love and success that no festivity could fill» [12]. Вечірки Гетсбі символізують ілюзію багатства і соціального успіху, характерну для «американської мрії» 1920-х. Вони демонструють контраст між зовнішнім блиском і внутрішньою порожнечою: яскраве свято приховує самотність і несправжність соціальних зв'язків. Гості як «метелики» на світлі багатства підкреслюють марність ілюзії, бо ні один із них по-справжньому не знає або не цінує Гетсбі. Оркестри, люстри й шампанське стають символами поверхової розкоші, яка маскує трагедію героя і його прагнення до Дейзі. Таким чином, вечірки Гетсбі – це не лише соціальна подія, а й літературний образ американської мрії, що обертається на маревну ілюзію.

Культурна революція 1920-х років торкнулася всіх сфер життя. У мистецтві це був період розквіту модернізму, експериментальних течій, нових форм художнього вираження. У літературі з'явилися такі автори, як Гертруда Стайн, Езра Паунд, Т.С. Еліот, які кардинально змінили поетичну і прозову мову. У театрі і кіно також відбувалися революційні зміни – з'явився звуковий кінематограф, розвивалися нові драматургічні форми.

Особливо важливою була зміна ставлення до моралі і поведінкових норм. Традиційний пуританський кодекс поступився місцем більш ліберальним поглядам на сексуальність, сімейні відносини, розваги. Це особливо стосувалося молодого покоління і жінок, які отримали нові свободи і можливості.

Одним з найважливіших факторів, що формували соціально-культурне тло епохи, була заборона алкоголю, введена 18-ю поправкою до Конституції США у 1920 році. Ця заборона, відома як Prohibition Era, мала далекосяжні наслідки для американського суспільства і створила унікальну ситуацію, яка знайшла яскраве відображення в романі Фіцджеральда. Антиалкогольний закон призвів не до зменшення споживання спиртних напоїв, а до їх нелегального виробництва і торгівлі. Виникла величезна підпільна індустрія, контрольована організованою злочинністю. Контрабанда алкоголю стала одним з найприбутковіших видів бізнесу, що дозволяло швидко збагатитися тим, хто був готовий порушувати закон.

У романі заборона алкоголю присутня як постійний фон. Вечірки Гетсбі неможливі без алкоголю, який, очевидно, надходить нелегальними каналами. Сам Гетсбі, за натяками Фіцджеральда, може бути пов'язаний з контрабандою алкоголю або іншими формами організованої злочинності. Це пояснює як його швидке збагачення, так і таємничість щодо джерел його доходів. Заборона створила унікальну культуру підпільних питних закладів – «спікізі» (Speakeasy також англ. blind pig), які стали центрами нового типу соціального життя. Ці заклади змішували представників різних соціальних прошарків, сприяли поширенню джазової музики, нових танців, більш вільної поведінки. Атмосфера порушення закону створювала відчуття свободи і бунтарства, яке стало характерним для всієї епохи. Крім того, заборона мала важливі гендерні наслідки. Жінки, які раніше рідко відвідували питні заклади, тепер активно брали участь у підпільному питті, що сприяло їхній емансипації і зміні

соціальних ролей. Образ Джордан Бейкер у романі – незалежної, курящої, п'ючої жінки – відображає ці нові тенденції.

1920-і роки стали переломними у процесі жіночої емансипації в Америці. 19-а поправка до Конституції, прийнята у 1920 році, надала жінкам право голосу, завершивши тривалу боротьбу суфражисток. Проте політичні зміни були лише частиною більш широкої трансформації жіночої ролі в суспільстві. Війна прискорила входження жінок на ринок праці. Багато жінок працювали на військових заводах, займали посади, які раніше вважалися суто чоловічими. Хоча після війни багато з них повернулися до традиційних ролей, частина зберегла нову незалежність і продовжила кар'єру [2].

Культурна революція 1920-х особливо яскраво проявилася у зміні жіночої моди і поведінки. З'явився новий тип жінки – «флеппер» (flapper), яка характеризувалася короткою зачіскою, короткою спідницею, курінням, питтям, більш вільною сексуальною поведінкою. Цей тип кинув виклик традиційним уявленням про жіночність і став символом жіночого звільнення.

У романі Фіцджеральда жіночі образи яскраво відображають ці тенденції. Джордан Бейкер втілює «нову жінку» – вона професійна гольфістка, незалежна, цинічна, звикла до чоловічого товариства. Дейзі Б'юкенен, хоча і менш радикальна, також демонструє нові жіночі свободи – вона курить, п'є, фліртує, поводить себе значно більш вільно, ніж це було прийнято в попередніх поколіннях.

Проте Фіцджеральд не ідеалізує жіночу емансипацію. Він показує, що нові свободи не завжди призводять до справжнього звільнення. Його жіночі персонажі часто виявляються поверховими, егоїстичними, нездатними до глибоких почуттів. Це відображає суперечливість процесу емансипації, який руйнував старі обмеження, але не завжди створював нові, більш автентичні форми жіночої ідентичності.

1920-і роки стали періодом інтенсивної урбанізації в США. Вперше в американській історії міське населення перевищило сільське. Великі міста,

особливо Нью-Йорк, стали центрами економічного, культурного і соціального життя країни. Нью-Йорк 1920-х років був місцем концентрації нових тенденцій в американській культурі. Тут розвивалися нові форми мистецтва, розкіш розваг, моди. Місто приваблювало амбітних молодих людей з усієї країни, які прагнули успіху і нового досвіду. Саме такою постаттю є Нік Каррауей у романі – провінціал, який приїжджає до Нью-Йорка в пошуках кар'єри у фінансовій сфері.

Географія роману символічно важлива. Дія розгортається у трьох локаціях, кожна з яких має свою символічну функцію. Вест-Егг, де живуть Гетсбі і Нік, представляє «нових багатих» – людей, які швидко збагатилися, але не мають родовитості чи культурних традицій. Іст-Егг, де живуть Том і Дейзі Б'юкенен, символізує стару аристократію, «старі гроші», традиційну еліту.

Між цими двома світами лежить «долина попелу» – індустріальна зона, що символізує моральну пустелю сучасної цивілізації. Цей простір населений робітничим класом, представленим у романі Джорджем і Міртл Вілсон. Тут відсутні як блиск багатства, так і культурна витонченість – лише сіра одноманітність індустріального життя.

Нью-Йорк у романі постає як місце можливостей і спокус, де можна досягти всього, але також все втратити. Місто символізує динамізм, мобільність, безперервні зміни, характерні для американського суспільства 1920-х років.

1920-і роки стали періодом значного технологічного прогресу, який кардинально змінив повсякденне життя американців. Масове виробництво автомобілів, поширення радіо, розвиток кінематографу, електрифікація міст – всі ці нововведення створили нову технологічну культуру. Автомобіль посів особливе місце в американській культурі 1920-х. Він символізував свободу, мобільність, статус, сучасність. Володіння автомобілем стало показником успіху і приналежності до середнього класу. У романі автомобілі грають

ключову роль – вони не лише засіб пересування, але й символ характеру персонажів, їхніх амбіцій і долі [2].

Жовтий «Роллс-Ройс» Гетсбі є втіленням його прагнення до розкоші і визнання. Цей автомобіль приваблює увагу, демонструє багатство власника, але водночас стає знаряддям смерті. Фіцджеральд майстерно використовує амбівалентність технологічного прогресу – те, що надає людині нові можливості, може також стати джерелом небезпеки і руйнування.

Радіо стало першим засобом масової комунікації, що об'єднав всю країну в єдиний інформаційний простір. Воно сприяло поширенню джазової музики, нових ідей, реклами, створенню загальнонаціональної культури. Кінематограф також набув величезного значення, створюючи нові зразки поведінки, моди, життєвих стилів.

Ці технологічні зміни сприяли формуванню масової культури – нового феномену, що характеризувався стандартизацією смаків, цінностей, способів життя. З одного боку, це демократизувало культуру, зробило її доступною ширшим верствам населення. З іншого – призвело до уніфікації, втрати індивідуальності, поверховості.

1920-і роки були періодом значних змін у расових відносинах в Америці, хоча ці зміни часто носили суперечливий характер. З одного боку, у великих містах Півночі афроамериканці отримали більше можливостей для економічного і культурного розвитку. Гарлемський ренесанс став символом афроамериканського культурного відродження.

З іншого боку, період характеризувався посиленням расової сегрегації на Півдні, активізацією діяльності Ку-клукс-клану, зростанням расових упереджень серед білого населення. Великі міграційні потоки афроамериканців з Півдня на Північ створювали нові соціальні напруження і конфлікти.

У романі Фіцджеральда расова проблематика присутня переважно імпліцитно. Том Б'юкенен захоплюється расистськими теоріями, читає книгу

«Піднесення кольорових рас», виражає занепокоєння з приводу загрози «білій цивілізації». Ці погляди характерні для частини білої еліти того часу, яка відчувала загрозу від демографічних і соціальних змін.

Водночас джазова музика, яка супроводжує вечірки Гетсбі, має афроамериканське походження, хоча це не завжди усвідомлюється персонажами. Це символізує складність культурних взаємовпливів у американському суспільстві, коли афроамериканська культура впливала на загальнонаціональну, часто не отримуючи належного визнання.

Період після Першої світової війни характеризувався значними змінами в американській імміграційній політиці. Закони 1921 і 1924 років істотно обмежили імміграцію, особливо з Південної і Східної Європи. Ця зміна політики відображала зростання нативістських настроїв серед корінного населення.

Проте американське суспільство 1920-х вже було етнічно різноманітним, особливо у великих містах. Нью-Йорк населяли представники десятків національностей і етнічних груп, кожна з яких вносила свій вклад у культурне життя міста. У романі етнічна різноманітність проявляється у списку гостей на вечірках Гетсбі, який Нік складає у своєму блокноті. Серед прізвищ зустрічаються італійські, ірландські, німецькі, єврейські імена, що відображає космополітичний характер нью-йоркського суспільства.

Персонаж Мейера Вулфшима, який, за натяками автора, причетний до нелегальних операцій, відображає антисемітські стереотипи епохи. Водночас його зв'язок з Гетсбі може символізувати роль іммігрантських спільнот у створенні нових форм американського бізнесу, часто за межами традиційних правових і соціальних норм.

Політичне життя Америки 1920-х років характеризувалося домінуванням Республіканської партії і консервативних ідей. Президенти Воррен Гардінг, Калвін Кулідж і Герберт Гувер проводили політику «повернення до

нормальності», що означала відхід від прогресивних реформ попереднього періоду і зосередження на економічному розвитку.

Основними принципами політики були невтручання уряду в економіку (*laissez-faire*), зниження податків, захист американського бізнесу. Це створювало сприятливі умови для економічного зростання, але водночас призводило до зростання нерівності і накопичення системних проблем. У зовнішній політиці Америка намагалася уникати міжнародних зобов'язань, відмовилася від участі у Лізі Націй, проводила політику ізоляціонізму. Проте економічна експансія США продовжувалася, і країна фактично стала світовим фінансовим центром.

У романі політична проблематика присутня опосередковано. Гетсбі є продуктом епохи невтручання уряду в економіку, коли можна було швидко збагатитися, не особливо дотримуючись законів. Водночас його трагедія символізує хибність суспільства, яке цінує лише матеріальний успіх, ігноруючи моральні принципи.

1920-і роки стали періодом значних змін у релігійному житті Америки. Традиційний протестантизм зіткнувся з викликами модерності – науковими відкриттями, зміною способу життя, новими культурними цінностями. Це призвело до поляризації релігійних спільнот на фундаменталістів і модерністів.

Найяскравішим проявом цього конфлікту став процес над Джоном Скоупсом у 1925 році, відомий як «мавпячий процес». Вчитель біології був засуджений за викладання теорії еволюції, що заборонялося законом штату Теннессі. Цей процес символізував зіткнення між традиційними релігійними переконаннями і сучасною наукою [2].

Водночас розвивалися процеси секуляризації, особливо серед міського населення і молодого покоління. Традиційні релігійні норми поступалися місцем більш світським поглядам на мораль і поведінку. Це особливо стосувалося питань сексуальності, розваг, споживання алкоголю.

У романі релігійна тематика присутня імпліцитно. Персонажі живуть у секуляризованому світі, де традиційні християнські цінності втратили свою регулятивну функцію. Гетсбі створює власну релігію поклоніння Дейзі, а його вечірки нагадують язичницькі свята. Відсутність міцних моральних орієнтирів призводить до трагічних наслідків.

1920-і роки стали періодом розквіту американської преси і зародження сучасної реклами. Газети і журнали отримали масову аудиторію, стали впливовими формувачами громадської думки. З'явилися нові типи видань – таблоїди, які спеціалізувалися на сенсаціях, скандалах, розвагах. Реклама перетворилася з простого інформування про товари на складну систему впливу на свідомість споживачів. Рекламні агенції почали використовувати досягнення психології, соціології, мистецтва для створення привабливих образів і переконання людей у необхідності придбання товарів. Ці зміни сприяли формуванню споживацької культури, де успіх вимірювався кількістю і якістю придбаних речей. Американська мрія все більше асоціювалася з матеріальним добробутом, статусними символами, демонстрацією багатства.

У романі ці тенденції відображені через образ життя персонажів, особливо Гетсбі. Його маєток, автомобіль, одяг, вечірки – все це елементи грандіозної рекламної кампанії, спрямованої на завоювання уваги і схвалення Дейзі. Проте ця «реклама» виявляється неефективною, оскільки ґрунтується на хибному розумінні природи людських відносин.

Заборона алкоголю створила умови для розвитку організованої злочинності в невиданих раніше масштабах. Контрабанда спиртних напоїв, підпільні казино, нелегальні розваги стали джерелом величезних прибутків для злочинних угруповань. Найвідомішими постатями епохи стали такі гангстери, як Аль Капоне у Чикаго, які створили справжні злочинні імперії. Ці люди часто вели показний спосіб життя, демонстрували своє багатство, намагалися завоювати респектабельність у суспільстві. Корупція проникла в усі рівні влади – від місцевої поліції до федеральних службовців. Межа між

легальним і нелегальним бізнесом стала розмитою, що створювало атмосферу правового нігілізму і моральної невизначеності.

У романі цей контекст присутній через постать Гетсбі і його загадкових зв'язків. Натяки на його причетність до нелегальної діяльності, зв'язки з Мейером Вулфшимом, таємничість джерел доходів – все це відображає реальну ситуацію епохи, коли злочинні гроші могли перетворюватися на респектабельне багатство.

Таким чином, роман «Великий Гетсбі» є унікальним художнім документом епохи, що відобразив усю складність і суперечливість американського суспільства 1920-х років.

2.2. Концепти «old money» та «new money» як принцип соціальної ієрархії американського суспільства 1920-х років

Роман Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» є одним із найяскравіших літературних свідчень про американське суспільство епохи «джазового століття». Твір розкриває складну систему соціальної стратифікації, що базується не лише на матеріальному достатку, а й на походженні та історії сім'ї. Дихотомія «old money» (старих грошей) та «new money» (нових грошей) стає центральним принципом організації суспільної ієрархії, що визначає долі головних персонажів і відображає глибокі протиріччя американської мрії 1920-х років.

Письменник майстерно використовує географічну топографію як метафору соціального розшарування. Ест-Егг і Вест-Егг, розташовані на Лонг-Айленді, символізують два полюси американської еліти. Ест-Егг уособлює аристократію «старих грошей» – родини, чиє багатство передається з покоління в покоління та супроводжується витонченими манерами, освітою та неписаними правилами поведінки. Натомість Вест-Егг представляє «нові

гроші» – швидко збагачених підприємців, спекулянтів і авантюристів, яким бракує соціального визнання та культурного капіталу.

Герой-оповідач Нік Каррауей зауважує, що відмінності між цими районами є «дивовижними і неабияк зловісними» (*bizarre and not a little sinister*). Він належить до давнього аристократичного роду, однак проживає у Вест-Езі через фінансові складнощі. Будинок нувориша Гетсбі у Вест-Езі є величезним і розкішним, але він позбавлений смаку, що свідчить про відсутність у нього справжньої вишуканості. Нік зневажливо відгукується про нього, називаючи його непривабливим і схожим на копію помпезного Нормандського *Hôtel de Ville*. Це свідчить про те, що його дизайн є надмірно помпезним для житлового будинку. Важливо, що це імітація, як і сам Гетсбі є імітацією. Той факт, що будинок явно новий, є негативною рисою, оскільки це означає відсутність спадщини, за що Том і висміює Гетсбі, називаючи його «містером Ніхто з Нізвідки» (*Mr Nobody from Nowhere*).

Географічна опозиція Схід-Захід не є випадковою. Вона відображає реальну ситуацію в американському суспільстві 1920-х років, коли економічне зростання після Першої світової війни створило нову хвилю мільйонерів, які намагалися інтегруватися в традиційну еліту, але натикалися на невидимі непроникні бар'єри. Фраза «непомітний колючий дріт» (*indiscernible barbed wire*), використана в восьмому розділі, підсумовує соціальний бар'єр між двома «Егзами», який не може подолати навіть гроші. Хоча Іст-Егз також є дорогим і розкішним, він є прекрасним: «*the white palaces of fashionable East Egg glittered along the water...*» [12]. Слово «палаци» викликає асоціації з королівською владою, і хоча вони не мають титулів, Б'юкенени є американським еквівалентом аристократів. Метафора «блищали» імовірно натякає на твердість і непроникність, а також на красу. Вживання множини засвідчує те, що для Б'юкененів гроші не мають значення: за величезним газоном розташовані «сонячні годинники, цегляні доріжки і палаючі сади» (*sundials and brick walks and burning gardens*). Нік зачарований першим

поглядом на їхній будинок: «фасад був розбитий лінією французьких вікон, які тепер сяяли відбитим золотом» (the front was broken by a line of French windows, glowing now with reflected gold [12]).

Будинок Дезі й Тома Б'юкененів в Іст-Езі є втіленням доброго смаку: георгіанський колоніальний стиль натякає на видатне родове походження, хоча пізніше ми дізнаємося, що Том насправді купив будинок у «нафтовика» (an oil man). Вітальня Дейзі здається такою ж витонченою і чарівною, як і сама Дейзі на перший погляд: «яскраве рожеве приміщення, тендітно вписане в будинок» (a bright rosy-coloured space, fragilely bound into the house) з «матовим весільним тортом» (frosted wedding-cake) на стелі і «вино-кольоровим» (wine-coloured) килимом. Однак опис Ніка містить дисонансні нотки: вітер, що дме через відчинені вікна, змушує штори «хльостати і тріщати» (whip and snap), а картину «скрипіти» (groan). Ці різкі, негативні односкладові слова натякають на напругу в домі. Найважливіше, що будинок Дейзі має приватний причал на воді з «зеленим світлом» (green light). Саме це стає символом мрії Гетсбі.

Образ Дейзі Б'юкенен постає в романі як квінтесенція аристократії «старих грошей». Її характеристика розкривається через низку символічних деталей: «голос, повний грошей» (a voice full of money), витончені манери, природна грація та, водночас, внутрішня порожнеча. Дейзі не потребує демонстрації свого багатства – воно є невід'ємною частиною її особистості, успадкованою разом із соціальним статусом: «She sat as though every movement of her body were born not of necessity but of the play of air and light. Her voice, light and ringing, seemed cast in silver and haunted by a hidden music that made the ordinary enchanting and the simple unattainable. In her smile, there flickered always a hint of mystery – tender and ironic by turns – as though she knew more than she would ever allow herself to say. Her beauty had no fixed outline; it dissolved into the air like the fragrance of some rare flower suddenly plucked and set in crystal. She was at once frivolous and fateful, carrying in all her whims the glimmer of vast hopes that could never be reached. And looking at her, one might believe the world

grew clearer in her presence, only to fall inevitably into fragments when she was gone» [12].

Важливо зауважити, що Дейзі не просто багата – вона належить до «касти», яка вважає своє привілейоване становище природним і незаперечним. Її байдужість до моральних наслідків власних вчинків, егоїзм і неспроможність до справжніх емоцій відображають деградацію американської аристократії, яка втратила зв'язок із реальністю та живе у світі власних ілюзій.

Джеймс Гетц, який перетворився на Джея Гетсбі, є типовим представником «нових грошей». Його історія – це класична американська мрія про самотворення, але водночас і трагедія неможливості подолати соціальні бар'єри. Гетсбі накопичує величезне багатство (імовірно, незаконним шляхом), купує розкішний особняк, влаштовує грандіозні вечірки, але все це не може забезпечити йому головного – визнання з боку «старих грошей». Символічним є те, що Гетсбі селиться у Вест-Еггу навпроти будинку Дейзі, буквально дивлячись на недосяжний світ через затоку. Зелене світло на пристані Дейзі стає метафорою нездійсненої мрії про соціальну мобільність. Попри всі зусилля, Гетсбі залишається назавжди чужим для світу Дейзі, і його трагічна загибель символізує неможливість подолання класових бар'єрів.

Том Б'юкенен втілює найгірші риси аристократії «старих грошей»: зарозумілість, расизм, жорстокість і глибоко вкорінене почуття власної переваги. Його ставлення до Гетсбі демонструє презирство «старих грошей» до нуворишів. Том інстинктивно відчуває загрозу, яку несе Гетсбі його світу, і рішуче діє для збереження status quo. Характерним є епізод, коли Том викриває кримінальне минуле Гетсбі. Це не стільки пошук справедливості, скільки спосіб дискредитувати претендента на «свій» світ. Том використовує моральні аргументи, хоча сам не є взірцем моралі, що підкреслює лицемірство і цинізм представників «старих грошей».

Ніколо Каррауей, оповідач роману, займає проміжне становище між двома світами. Вихідець із респектабельної, але не надто багатогої сім'ї

Середнього Заходу, він має доступ до обох соціальних кіл, але не належить повністю до жодного з них. Ця позиція дозволяє йому бути об'єктивним спостерігачем і критиком соціальної системи. Еволюція ставлення Ніка до подій і персонажів відображає авторську позицію. Спочатку зачарований блиском і розкішшю світу «старих грошей», він поступово розуміє його моральну порожнечу. Водночас його симпатія до Гетсбі зростає, попри усвідомлення ілюзорності його мрії. Фінальна оцінка Ніка – «вони були необережні люди, Том і Дейзі, – вони руйнували речі і людей, а потім відступали назад у своє величезне недбальство» – стає вироком цілому класу.

Роман Фіцджеральда демонструє кризу американської мрії в умовах жорсткої соціальної стратифікації. Теоретично, Америка 1920-х років пропонує можливості для швидкого збагачення та соціального просування. Практично ж виявляється, що гроші самі по собі не гарантують соціального визнання. Існують невидимі, але непорушні бар'єри, які відокремлюють «справжню» еліту від нуворишів. Трагедія Гетсбі полягає в тому, що він вірить в можливість перетворення, в силу волі та грошей змінити своє соціальне становище. Але його мрія руйнується об реальність кастового суспільства, де походження важливіше за особисті досягнення.

Протиставлення «old money» і «new money» в романі має не лише соціологічний, а й моральний вимір. Фіцджеральд показує, що представники «старих грошей» не є морально вищими за нуворишів. Навпаки, їхня соціальна безкарність породжує цинізм і жорстокість. Том і Дейзі Б'юкенени руйнують життя інших людей і залишаються непокараними, сховавшись за своїм багатством і соціальним статусом. Гетсбі, попри сумнівне походження свого багатства, виявляється морально вищим за своїх опонентів. Його здатність до мрії, відданість коханню та готовність до самопожертви контрастують із духовною порожнечою представників «старих грошей».

Таким чином, дихотомія «old money» та «new money» в романі «Великий Гетсбі» є не просто соціологічним спостереженням, а глибоким художнім

дослідженням американського суспільства 1920-х років. Фіцджеральд розкриває ілюзорність американської мрії про рівність можливостей, демонструючи існування непорушних соціальних бар'єрів. Трагедія Джея Гетсбі символізує неможливість подолання класових відмінностей силою волі та грошей. Світ Дейзі і Тома Б'юкененів залишається недосяжним для вихідця з низів, незалежно від його багатства та зусиль. Водночас автор показує моральну деградацію «старих грошей», їхню духовну порожнечу та соціальну безвідповідальність. Роман Фіцджеральда залишається актуальним і сьогодні, оскільки піднімає вічні питання соціальної справедливості, можливості самореалізації та ціни американської мрії. Художня майстерність автора полягає в тому, що він не просто констатує соціальні протиріччя, а створює глибоко символічну картину суспільства, де географія стає метафорою, а персонажі – втіленням соціальних типів і моральних позицій.

2.3. Гендерні ролі та жіночі образи в епоху *Roaring Twenties*

Роман Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (1925) є не лише видатним художнім твором, а й унікальним історичним документом епохи. Створений у розпал «ревучих двадцятих» (*Roaring Twenties*), роман відображає специфічні соціокультурні процеси, що відбувалися в американському суспільстві після Першої світової війни. Розуміння історичного контексту створення твору та аналіз його соціокультурного виміру залишаються актуальними завданнями сучасного літературознавства, оскільки дозволяють глибше осмислити як художні особливості роману, так і загальні закономірності розвитку американського суспільства ХХ століття.

Двадцяті роки ХХ століття стали періодом небаченого економічного піднесення США. Після завершення Першої світової війни (1918) американська економіка пережила справжній бум, що тривав до краху 1929

року. Валовий національний продукт зріс на 42%, промислове виробництво збільшилося на 60%, а реальні доходи американців зросли на 22% [2].

Цей економічний розквіт мав кілька ключових причин. По-перше, війна стимулювала розвиток американської промисловості, яка задовольняла потреби як власної армії, так і союзників. По-друге, США не зазнали значних руйнувань на своїй території, на відміну від європейських країн. По-третє, американські позики союзникам створили додаткові джерела доходів. Нарешті, технологічні інновації, особливо масове виробництво автомобілів за методом Генрі Форда, революціонізували промисловість і споживання.

Символом епохи став автомобіль, який із розкоші перетворився на масовий товар. Якщо в 1920 році в США було зареєстровано 8 мільйонів автомобілів, то в 1929 році їх кількість досягла 23 мільйонів. Автомобіль змінив не лише транспортну систему, а й соціальні відносини, надавши людям невідому раніше мобільність і свободу.

1920-ті роки ознаменувалися прискореною урбанізацією. Вперше в американській історії більшість населення (51,2%) проживала в містах. Великі міста, особливо Нью-Йорк, Чикаго, Детройт, перетворилися на центри промислового виробництва, фінансів і культури. Нью-Йорк, де розгортається дія «Великого Гетсбі», став символом нової Америки. Населення міста перевищило 5,6 мільйонів осіб, а разом із передмістями – понад 9 мільйонів. Хмарочоси змінили силует міста, створивши унікальний урбаністичний ландшафт. Емпайр-Стейт-Білдінг, Крайслер-Білдінг та інші споруди символізували американські амбіції та технологічну могутність [2]

Важливою особливістю епохи була масова міграція афроамериканців із Півдня на Північ (*Great Migration*). Близько 1,6 мільйонів афроамериканців переїхали до північних міст у пошуках кращих економічних можливостей і втечі від расової сегрегації. Це призвело до формування потужних афроамериканських громад, особливо в Гарлемі (Нью-Йорк), де розквітла унікальна культура джазу, літератури та образотворчого мистецтва.

1920-ті роки стали періодом радикальних культурних змін, що отримали назву «культурної революції». Традиційні вікторіанські цінності поступилися місцем новим формам самовираження і поведінки. Центральним феноменом епохи став джаз, який із субкультурного музичного стилю перетворився на символ покоління. Джазові клуби, танцювальні зали, радіопостановки поширили цю музику по всій країні. Джаз асоціювався зі свободою, спонтанністю, порушенням традиційних норм. Не випадково Фіцджеральд назвав свою епоху «джазовим віком» (*Jazz Age*).

Кінематограф став новим видом масового мистецтва. Голлівуд перетворився на «фабрику мрій», створюючи нові зразки краси, поведінки та життєвих стандартів. Кінозірки на зразок Глори Свенсон, Мері Пікфорд, Рудольфа Валентіно стали культурними іконами, що формували смаки мільйонів американців. Радіо революціонізувало інформаційний простір. До кінця десятиліття понад 12 мільйонів американських родин мали радіоприймачі. Це створило єдиний культурний простір, де одночасно мільйони людей слухали ту саму музику, новини, радіоспектаклі.

1920-ті роки ознаменували народження сучасного споживчого суспільства. Масове виробництво зробило доступними товари, які раніше були розкішшю: холодильники, пральні машини, радіоприймачі, косметику, готовий одяг. Реклама перетворилася на потужну індустрію, що формувала споживчі бажання та стандарти життя. Рекламні агентства на Медісон-авеню створювали образи «гарного життя», пропонуючи товари як шлях до щастя та соціального успіху. З'явилася система кредитування споживчих покупок, що дозволила середньому класу жити «в борг», сподіваючись на майбутні доходи. Цей споживчий бум створив ілюзію безкінечного процвітання та соціальної мобільності, що стало важливим тлом для сюжету «Великого Гетсбі».

Одним із найсуперечливіших аспектів епохи стала заборона алкоголю (*Prohibition*), що діяла з 1920 по 1933 рік. 18-та поправка до Конституції заборонила виробництво, продаж і транспортування алкогольних напоїв, але

призвела до непередбачених наслідків. Замість викорінення алкоголізму заборона сприяла розквіту організованої злочинності, контрабанди та корупції. З'явилися нелегальні бари (*speakeasies*), де процвітали азартні ігри, проституція та інша незаконна діяльність. Гангстери на зразок Аль Капоне стали культурними іконами, втілюючи американську мрію про швидке збагачення поза межами закону. У «Великому Гетсбі» заборона алкоголю є важливим контекстуальним елементом. Вечірки Гетсбі з їх розкішшю та доступністю алкоголю натякають на його зв'язки з кримінальним світом, а сам факт порушення закону стає нормою для представників різних соціальних прошарків.

Фіцджеральд дуже виразно показує чоловічі гендерні ролі, і вони тісно пов'язані з владою, статусом та домінуванням у суспільстві 1920-х. Том Б'юкенен уособлює «традиційний» патріархальний ідеал чоловіка: сильний, фізично могутній, грубий. «Tom Buchanan was the sort of man whose body demanded space – broad-shouldered, heavy, with the raw force of a former Yale football star. His presence filled the room, as if he had a natural right to every chair and every word spoken. In his eyes lingered impatience and hardness, and his voice carried the unshakable certainty of someone who never doubted his superiority. Born into old money, he wielded it like a shield for his arrogance, and beneath the show of strength lay a hollow, unexamined emptiness» [12]. Його роль – контролювати жінок (Дейзі та Міртл), зберігати свій соціальний статус і демонструвати зверхність. Він агресивний не лише фізично (б'є Міртл), а й інтелектуально – любить кидати расистські й шовіністичні репліки, аби показати «мужність».

Джей Гетсбі втілює «новий американський чоловічий ідеал»: він не успадкував багатство, а сам його створив (хай і сумнівними шляхами). «Gatsby stood apart, a figure of quiet magnetism. Every movement was precise, every smile carefully measured, yet his eyes held a restless longing, a dream that reached beyond the glitter of his parties and the wealth he had amassed. He seemed always on the edge of some elusive promise, forever chasing the green light across the bay» [12].

Стислий портрет Джея Гетсбі передає його двоїсту природу: зовні — харизматичний, успішний, упевнений у собі чоловік, який «виділяється» серед натовпу, а внутрішньо – мрійник, що живе прагненням до недосяжного ідеалу. Опис «очі, що тримають неспокійне прагнення» (eyes that hold a restless desire) символізує його вічне прагнення до Дейзі і до американської мрії, яка для нього завжди лишається поза досяжністю. Літературно використані контрасти між зовнішністю і внутрішнім світом підкреслюють тему ілюзії та реальності, притаманну всьому роману. Портрет через метафору «зелене світло через затоку» пов'язує особисту мрію героя з більш загальною символікою – надією, прагненням до майбутнього, що водночас недосяжне й ефемерне. Таким чином, навіть у кількох реченнях Фіцджеральд змальовує Гетсбі як трагедію американської мрії: зовнішній блиск приховує внутрішню порожнечу та вічне прагнення до неможливого. Його роль як чоловіка – бути успішним, демонструвати розкіш, щоб здобути кохання й соціальне визнання. Проте його мужність менш «тваринна», ніж у Тома: вона романтична, мрійлива, побудована на прагненні ідеалу.

Спостерігач і моральний рефлексатор Нік Каррауей є винятком: він не вписується у звичні чоловічі «правила гри». Його роль радше інтелектуальна, ніж агресивна: він аналізує події, намагається зберігати моральний компас. Він уособлює «іншу модель маскулінності» – більш стриману, уважну, морально чутливу.

Джордж Вілсон – повна протилежність Тому. Він слабкий, бідний, пригнічений, залежний від дружини. Його роль у романі показує, що без грошей і статусу чоловік у суспільстві 1920-х втрачає силу й авторитет. У фіналі він стає знаряддям трагедії, адже безвихідь і приниження штовхають його до насильства.

Відтак, чоловіки у романі діють як носії соціальної влади: вони контролюють жінок і визначають «правила гри». Але між ними є конфлікт: стара аристократична мужність (Том) проти нової, самоствореної мужності

(Гетсбі). Фіцджеральд також показує альтернативні моделі маскулінності (Нік як спостерігач, Джордж як «зламаний» чоловік). Таким чином, чоловіча роль у 1920-х – це насамперед влада, статус і контроль, але навіть усередині цієї системи є тріщини та різні варіанти того, що значить «бути чоловіком».

Епоха *Roaring Twenties* стала переломним моментом у розвитку гендерних відносин в американському суспільстві. Після Першої світової війни традиційні уявлення про роль жінки зазнали кардинальних змін: жінки отримали право голосу (1920), масово вийшли на ринок праці, відкрито демонстрували сексуальність і прагнули до особистої свободи. Роман Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (1925) відображає цю гендерну революцію через призму жіночих образів, що втілюють різні моделі фемінінності та ставлення до нових можливостей. Аналіз персонажів Дейзі Б'юкенен, Джордан Бейкер і Міртл Вілсон дозволяє простежити складність і суперечливість процесів гендерної емансипації в американському суспільстві 1920-х років [2].

1920-ті роки стали періодом радикальних змін у жіночих ролях і поведінці. Отримання жінками права голосу (1920) символізувало лише початок більш глибоких трансформацій. З'явився новий тип жінки – «флеппер» (*flapper*), що кидала виклик традиційним уявленням про фемінінність. Флеппер носила коротке волосся та спідниці, палила, вживала алкоголь, танцювала джаз, їздила автомобілем і відкрито демонструвала сексуальність. Цей образ символізував прагнення жінок до рівності з чоловіками у сфері особистої свободи. Флеппер носила коротке волосся, міні-спідниці, палила, вживала алкоголь, танцювала джаз і відкрито фліртувала. Ця модель поведінки символізувала прагнення жінок до рівності з чоловіками у сфері особистої свободи та самовираження.

Водночас жіноча емансипація мала суперечливий характер. Більшість жінок продовжували працювати в традиційно «жіночих» сферах (секретарки, вчительки, медсестри) з нижчими зарплатами. Економічна незалежність

залишалася привілеєм меншості, а соціальний тиск щодо заміжжя та материнства не зменшився. Традиційна модель жіночності, що базувалася на образі «справжньої жінки» (*True Woman*) – покірної дружини, турботливої матері і зберігачки домашнього вогнища, – не зникла остаточно. У суспільстві співіснували різні, часто конфліктні уявлення про жіночу роль, що створювало напруження між новими можливостями та старими очікуваннями.

Дейзі Б'юкенен втілює специфічний тип жіночності вищого класу, що поєднує елементи традиційної аристократичної дами та нових тенденцій 1920-х років. Її характеристика розкривається через низку символічних деталей: «голос, повний грошей», білі сукні, що асоціюються з невинністю, та водночас поведінка, що свідчить про внутрішню порожнечу. Героїня демонструє зовнішні ознаки емансипованої жінки – вона палить, п'є коктейлі, веде автомобіль, фліртує. Проте ці прояви «сучасності» залишаються поверхневими. По суті, Дейзі функціонує як декоративний об'єкт у світі чоловіків, позбавлена власної суб'єктності та здатності до моральної відповідальності. Її «чарівна» безтурботність насправді є байдужістю до наслідків власних дій.

Особливо показовим є її ставлення до материнства. Дейзі розглядає свою дочку не як самостійну особистість, а як продовження власного статусу: «I hope she'll be a fool – that's the best thing a girl can be in this world, a beautiful little fool» [12]. Це висловлювання розкриває цинічне розуміння жіночої ролі як декоративної функції у чоловічому світі. Дейзі розуміє, що жінкам у суспільстві 1920-х років відведена роль прикрас і залежних від чоловіків супутниць. Освіта, амбіції чи прагнення до самореалізації не мали значення, а лише ускладнювали життя. Коли вона каже, що «найкраще для дівчинки – бути красивою маленькою дурочкою», то має на увазі, що неусвідомленість і легковажність є єдиним способом уникнути болю й розчарувань, які принесло їй власне життя в шлюбі без любові. Водночас у цій фразі відчувається сарказм і прихований бунт: Дейзі розуміє несправедливість системи, але не бачить

способу її змінити. Це також відображає двоїстість жінки 1920-х: з одного боку, вони отримують більше свободи (мода «flappers», клуби, нова культура), але з іншого – все ще залишаються в пастці патріархальних очікувань. Наведена цитата є водночас і цинічна констатація нерівності, і трагічний відбиток мрії про інший світ, де жінка могла б бути кимось більшим, ніж «красива дурненька».

Джордан Бейкер презентує модель «нової жінки» (*New Woman*) – професійної спортсменки, фінансово незалежної, сексуально розкутої. Вона грає в гольф, їздить автомобілем, веде холостяцький спосіб життя і не поспішає заміж: «She was a professional golfer, living with the same careless freedom as a man – cool, detached, and instinctively avoiding any ties» [12]. На перший погляд, Джордан втілює ідеал емансипованої жінки 1920-х років. Проте Фіцджеральд розкриває темний бік цієї незалежності. Джордан неодноразово підозрюють у шахрайстві під час змагань, що символізує моральну порожнечу її свободи. Її емансипація не базується на справжніх цінностях чи прагненні до самореалізації, а є формою цинічної гри із соціальними нормами. Характерним є її ставлення до Ніка Каррауея. Джордан демонструє типово «чоловічу» поведінку – ініціює стосунки, контролює їх розвиток, легко розриває зв'язки. Але ця інверсія гендерних ролей не призводить до справжньої рівності, а лише відтворює патріархальні моделі домінування у зворотному порядку.

Міртл Вілсон представляє нижчий соціальний клас і демонструє інший аспект гендерних трансформацій 1920-х років. Для неї сексуальність стає інструментом соціального просування – спосіб вирватися з світу гаража та робітничого класу в розкішний світ Тома Б'юкенена. Міртл активно використовує свою фізичну привабливість і сексуальність для досягнення матеріальних благ. Вона копіює манери та стиль життя вищого класу, намагаючись трансформувати себе відповідно до нових стандартів жіночності: «She slipped into another dress, and at once she was no longer the Myrtle who had

sat on the chair in her shabby dark garment, but a woman of command — proud, expansive, and imperious» [12]. Проте ця трансформація залишається поверхневою – Міртл не може подолати класові бар'єри, а її спроби інтеграції в елітний світ виглядають карикатурно, бо справжніх соціальних ліфтів для неї немає. Трагічна загибель Міртл символізує не лише неможливість соціальної мобільності, а й небезпеку використання сексуальності як єдиного ресурсу жіночої влади. Вона стає жертвою не лише автомобільної аварії, а й соціальної системи, що експлуатує жіночу сексуальність, не пропонуючи натомість справжньої рівності.

Важливим аспектом гендерної проблематики роману є те, що всі жіночі образи подаються через призму чоловічого сприйняття – насамперед, очима Ніка Каррауея. Це створює специфічну оптику, де жінки часто постають не як повноцінні суб'єкти, а як об'єкти чоловічих фантазій, страхів і бажань.

Дейзі існує в уяві Гетсбі більше як символ недосяжної мрії, ніж як реальна жінка з власними потребами та прагненнями. Джордан цікава Нікові саме своєю незвичайністю та відмінністю від традиційних жіночих типів. Міртл розглядається чоловіками виключно як сексуальний об'єкт. Ця чоловіча оптика відображає обмеженість гендерних трансформацій 1920-х років. Попри зовнішні зміни у жіночій поведінці та можливостях, основні структури патріархального суспільства залишалися незмінними.

Автор демонструє кризу традиційної жіночої ролі матері в нових соціальних умовах. Дейзі є матір'ю, але материнство не визначає її ідентичність і не приносить задоволення. Її відношення до дочки характеризується відчуженістю та цинізмом. Відсутність повноцінних материнських фігур у романі символічна. Це відображає загальну кризу традиційних жіночих ролей в епоху швидких соціальних змін. Жінки отримали нові можливості, але старі джерела смислу та самоідентифікації втратили актуальність, а нові ще не сформувалися остаточно.

Усі жіночі персонажі роману використовують сексуальність як форму влади, але водночас стають жертвами власної сексуалізації. Дейзі зваблює чоловіків своїм голосом і чарами, але залишається об'єктом їхніх проєкцій. Джордан грає із сексуальною привабливістю, демонструючи незалежність, але не може вибудувати справжні інтимні стосунки. Міртл використовує сексуальність для соціального просування, але це призводить до її загибелі.

Фіцджеральд показує, що в суспільстві 1920-х років жіноча сексуальність залишається амбівалентною силою – вона може давати владу, але водночас робить жінку вразливою до експлуатації та об'єктифікації. Попри зовнішні ознаки емансипації, усі жіночі персонажі роману залишаються економічно залежними від чоловіків. Дейзі живе за рахунок багатства Тома, Джордан, хоча і має власні доходи, належить до привілейованого класу, Міртл намагається покращити своє становище через стосунки з Томом. Ця економічна залежність обмежує їхню справжню свободу вибору. Навіть найбільш «незалежна» Джордан не може повністю вирватися з системи, де жіноча цінність значною мірою визначається стосунками з чоловіками та соціальним статусом.

Таким чином, роман Фіцджеральда містить глибоку критику споживчого суспільства, що народжувалося в 1920-ті роки та досягло апогею в сучасну епоху. Образ Гетсбі, який накопичує багатство заради завоювання кохання Дейзі, демонструє ілюзорність віри в те, що матеріальні блага можуть забезпечити справжнє щастя. Сучасне суспільство, де споживання стало основою економіки та способом самовираження, потребує критичного осмислення цих процесів. «Великий Гетсбі» пропонує художню модель для аналізу наслідків абсолютизації матеріального успіху.

Зображення жіночих персонажів у романі актуалізує питання гендерних відносин і ролей жінки в суспільстві. Образи Дейзі, Джордан і Міртл демонструють різні моделі фемінінності та стратегії жіночої поведінки в умовах патріархального суспільства. Сучасні дискусії про гендерну рівність, об'єктифікацію жінок, економічну незалежність знаходять відгук у тексті

Фіцджеральда. Роман дозволяє простежити історичні корені сучасних гендерних проблем і зрозуміти їх еволюцію.

Гендерні ролі та жіночі образи в романі «Великий Гетсбі» відображають складність і суперечливість процесів жіночої емансипації в епоху *Roaring Twenties*. Фіцджеральд майстерно показує, як зовнішні зміни у жіночій поведінці та можливостях співіснують із збереженням глибинних патріархальних структур. Жіночі персонажі роману демонструють різні стратегії адаптації до нових соціальних умов: від декоративної покірності Дейзі через цинічну незалежність Джордан до трагічних спроб соціального просування Міртл. Проте всі ці стратегії виявляються обмеженими і не призводять до справжньої гендерної рівності.

Автор розкриває ілюзорність жіночої свободи 1920-х років, показуючи, що поверхневі зміни в поведінці не супроводжувалися докорінною трансформацією соціальних структур і ментальності. Жінки отримали нові можливості самовираження, але залишилися об'єктами чоловічого погляду та економічної залежності. Водночас Фіцджеральд не пропонує однозначних оцінок цих процесів. Його аналіз гендерних відносин характеризується складністю і нюансованістю, що відображає реальну амбівалентність епохи. Роман залишається актуальним документом про складнощі гендерної емансипації, де формальні досягнення можуть співіснувати із збереженням системних форм нерівності. Крім того, «Великий Гетсбі» зберігає актуальність через універсальний характер піднятих у романі проблем. Питання соціальної мобільності, співвідношення багатства та щастя, ілюзорності американської мрії залишаються релевантними для сучасного суспільства. Протиставлення «старих» і «нових» грошей знаходить відповідності в сучасних конфліктах між традиційною елітою та новими багатіями з ІТ-індустрії, фінансового сектору чи шоу-бізнесу. Проблема визнання та соціального статусу залишається актуальною в епоху соціальних мереж і демонстративного споживання.

РОЗДІЛ III. РОЗРОБКА ФАКУЛЬТАТИВНОГО ЗАНЯТТЯ НА ТЕМУ: «Роман «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда як складова англо-американської культури 1920-х років»

2.1. Мета і завдання факультативного заняття

Факультативне вивчення роману «Великий Гетсбі» відкриває унікальні можливості для реалізації комплексних педагогічних завдань, які виходять за межі традиційного шкільного курсу літератури. Цей твір, маючи багат шарову структуру та глибокий культурний контекст, дозволяє вирішувати різноманітні освітні, виховні та розвивальні завдання, формуючи в учнів не лише літературну компетентність, але й критичне мислення, культурну грамотність та емоційний інтелект.

Факультатив передбачає інтеграцію літературного аналізу з історико-культурним контекстом епохи Джазу в США. Відповідно до сучасних педагогічних підходів, формування компетентностей учнів здійснюється через міждисциплінарну взаємодію: поєднання літературознавства, історії, культурології та соціології. Таке поєднання дозволяє учням усвідомити, що художній текст не існує поза культурним і соціальним контекстом, а літературний аналіз може сприяти розвитку критичного мислення, аналітичних і рефлексивних навичок.

Вивчення роману на факультативі дозволяє розширити знання учнів про американську культуру та історію 1920-х років. Твір стає відправною точкою для дослідження епохи «Ревучих двадцятих» – періоду економічного буму, культурних трансформацій та соціальних експериментів. Учні знайомляться з поняттям «втраченого покоління», джазовою культурою, феноменом прогібіції, зміною гендерних ролей. Це завдання реалізується через інтегрований підхід, коли літературний твір розглядається в контексті

історичних подій, соціологічних процесів, мистецьких течій. Учні вчаться бачити літературу як частину загального культурного процесу, розуміти взаємозв'язок між художнім твором та епохою його створення. Формується навичка контекстуального читання, коли розуміння тексту поглиблюється через знання культурно-історичного фону.

Епоха 1920-х років у США, відома як «Джазовий вік», характеризується економічним підйомом, урбанізацією, розвитком споживчої культури та змінами у соціальних і гендерних ролях. Саме в цьому контексті Фіцджеральд створює роман «Великий Гетсбі», який одночасно відображає ідеали та конфлікти часу. В центрі аналізу перебувають соціальні явища: «американська мрія», протиставлення «старих» і «нових» грошей, класові та гендерні розмежування, а також культурні практики — вечірки, мода, музика джаз.

З методологічної точки зору заняття спирається на принципи педагогіки критичного мислення, які передбачають активну участь учнів у процесі аналізу тексту, порівняння літературних образів із соціокультурним контекстом, формування власних аргументованих висновків. Літературні персонажі та їх символіка розглядаються як відображення соціальних ролей і цінностей епохи. Так, Джей Гетсбі уособлює прагнення до самореалізації та ілюзорної американської мрії; Дейзі Дьюкенен – символ обмеженої свободи жінки; Том Б'юкенен – репрезентацію традиційної маскулінності і соціальної привілейованості; вечірки Гетсбі — ілюзію поверхової розкоші та соціальної мобільності. Таким чином, мета факультативу полягає у створенні цілісного уявлення про роман як складову англо-американської культури 1920-х років, підготовці учнів до подальшого аналізу художніх образів, символіки та соціокультурних особливостей епохи.

Мета заняття визначається наступними аспектами:

- познайомити учнів із романом Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» як культурним і літературним феноменом 1920-х років.

- розкрити соціально-історичний і культурний контекст епохи Джазу, «золотих двадцятих» у США.
- проаналізувати ключові образи і теми роману: американська мрія, маскуліність і фемініність, класові відмінності, ілюзія і реальність.
- розвивати навички критичного мислення, аналізу літературних текстів, порівняння художніх і культурних явищ.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. Ознайомити учнів із соціально-економічним і культурним контекстом 1920-х років у США.
2. Проаналізувати головні образи роману (Гетсбі, Дейзі, Том, Джордан, Міртл) через призму культури й цінностей того часу.
3. Розглянути вечірки Гетсбі як символ «американської мрії» та поверхової розкоші.
4. Виявити гендерні стереотипи та ролі у романі, порівняти традиційні та емансиповані моделі поведінки.
5. Розвивати навички виразного читання, роботи з цитатами та дискусійного аналізу.

Очікувані результати. Після заняття учні повинні:

- вміти пояснювати культурний і соціальний контекст роману;
- аналізувати художні образи та їх символіку;
- розрізняти традиційні та нові моделі поведінки чоловіків і жінок у 1920-х;
- проводити порівняльний аналіз літературного тексту та історико-культурного фону;
- використовувати цитати для обґрунтування власних думок.

Серед **методів і прийомів** проведення факультативу з вивчення роману Ф.С. Фіцджералда у профільній школі ми рекомендуємо наступні:

- лекційний метод – коротке введення в історико-культурний контекст.
- аналіз тексту та цитат – робота з ключовими уривками роману.

- дискусія та обговорення – розвиток критичного мислення, порівняння образів.
- групова робота – аналіз образів персонажів та символіки.
- візуалізація – презентації, ілюстрації вечірок та стилю 1920-х.

Завдання для учнів учитель розробляє з урахуванням вікових особливостей. Вони мають бути скерованими на розвиток критичного мислення та описатися на мету і завдання роботи. Наприклад: підготувати короткий аналіз одного персонажа (характеристика, роль у романі, символіка); вибрати уривок з тексту, що ілюструє «американську мрію», і пояснити його значення; порівняти образ Джордан Бейкер і Дейзі Дьюкенен у контексті жіночої емансипації.

Важливу роль при проведенні якісного і нестандартного позакласного заняття відіграє використання додаткових матеріалів. Ними можуть бути:

- слайди з ілюстраціями 1920-х, вечірок, моди та авто того часу.
- короткі цитати з роману англійською та українською для аналізу.
- відеофрагменти екранізацій для демонстрації атмосфери епохи.
- додаткові джерела: статті про культуру Джазового століття та «американську мрію».

Наприклад, інформаційне повідомлення на тему «Америка 1920-х: музика, реклама, жінка, капітал» буде мотиваційним введенням в атмосферу роману. Варто проаналізувати такі художні деталі: моделі одягу Дейзі та Джордан як символи жіночої емансипації; джаз як вираз бунту і несмаку водночас; уява про «успіх» у різних соціальних верствах персонажів.

Культурологічний підхід до аналізу роману «Великий Гетсбі» дозволяє не лише глибше зрозуміти ідейно-художню специфіку твору, а й встановити міжпредметні зв'язки між літературою, історією, мистецтвом та етикою. Він сприяє формуванню в учнів цілісного уявлення про епоху як про складну систему цінностей і протиріч. Такий інтегративний методичний підхід активізує аналітичне мислення, розвиває здатність інтерпретувати культурні

тексти та здійснювати критичну оцінку історичних процесів через призму художнього твору.

3.2. Міждисциплінарний підхід до аналізу естетико-філософської проблематики роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі»

Роман «Великий Гетсбі» займає особливе місце у каноні американської літератури ХХ століття, поєднуючи соціально-історичний контекст «епохи джазу» з універсальними філософсько-естетичними проблемами. В літературознавчому аналізі твору особлива увага приділяється питанням ілюзії та реальності, конфлікту мрії й дійсності, ролі часу та цінностей, а також проблемі людської самореалізації у сучасному суспільстві. Поетичний стиль Фіцджеральда, багатий на тропи та стилістичні фігури, створює можливості для розвитку мовленнєвої культури учнів. Аналіз художньо-зображальних засобів, ритмічної організації прози, особливостей авторського стилю розвиває мовне чуття, естетичний смак. Учні навчаються розпізнавати стилістичні прийоми, розуміти їх функції в тексті, оцінювати майстерність письменника. Робота з мовою твору сприяє збагаченню власного словникового запасу, розвитку виразності мовлення, формуванню культури словесного вираження думок та почуттів.

Естетико-філософська проблематика роману проявляється через художні образи та символи, які дозволяють досліднику оцінити, як літературна форма стає інструментом відображення культурного й морального стану епохи. *Контекстуальний підхід* розкриває роман як дзеркало епохи. Розкішні вечірки, соціальні протиріччя, класові і гендерні розмежування дозволяють оцінити, як художній текст репрезентує цінності та моральні дилеми суспільства 1920-х років. У цьому сенсі роман виступає не лише естетичним твором, а й

документом культурного та соціального життя епохи Джазу. Центральним є образ Джея Гетсбі, який уособлює ідею американської мрії – «прагнення до самостійного успіху, багатства й соціального визнання» [36, с. 68]. Проте Фіцджеральд показує, що ця мрія є водночас ілюзією: реальність завжди випереджає прагнення героя, створюючи трагічний конфлікт між бажаним і можливим. Літературознавчий аналіз зосереджується на тому, як символіка (зелений світло, вечірки, багатство) транслює естетичну концепцію маревності і соціальної ілюзорності, що дозволяє оцінювати роман і як художній, і як філософський текст.

Стиль Фіцджералда – поетичний, насичений символами та метафорами – відображає естетичні пошуки модернізму. Техніка «потoku свідомості» та символічна насиченість тексту демонструють вплив європейського модернізму на американську літературу. Наратор Нік Каррауей функціонує як культурний інтерпретатор епохи. Його позиція спостерігача-учасника дозволяє читачеві побачити події одночасно зсередини та ззовні. Нік втілює моральну амбівалентність покоління, яке одночасно захоплюється та засуджує надмірності свого часу.

Вечірки Гетсбі не лише створюють атмосферу розкоші та магії, а й підкреслюють ілюзорність соціального успіху: «In his blue gardens men and girls came and went like moths among the whisperings and the champagne and the stars» [12]. Метафора «метелики» вказує на поверховість контактів і вразливість ілюзій; герої приходять, щоб насолодитися яскравими враженнями, але не підтримують справжніх взаємин із господарем.

Психологічний підхід дозволяє розглядати образи персонажів як уособлення екзистенційних запитів людини. Гетсбі постає як мрійник, здатний на ідеалізацію минулого та прагнення до вічної гармонії з об'єктом бажання. Дейзі – символ краси й недосяжного ідеалу, а Том – втілення консервативної сили та патріархальної маскулінності. Через психологічний аналіз можна виявити, що конфлікт героя з реальністю є не лише соціальним, а й морально-

етичним: питання цінності внутрішнього світу людини у протиставленні зовнішнім атрибутам багатства та статусу стає центральним філософським мотивом.

Розглядаючи персонажів через психологічний підхід, можна проаналізувати конфлікт між внутрішнім і зовнішнім світом героїв. Дейзі Дьюкенен символізує недосяжний ідеал та обмежену свободу жінки у 1920-х роках: «I hope she'll be a fool – that's the best thing a girl can be in this world, a beautiful little fool» [12]. Ця цитата розкриває соціальні та моральні обмеження для жінки, підкреслюючи іронічний відтінок авторської критики. Джордан Бейкер, навпаки, демонструє нову емансиповану модель: професійна, холодна і незалежна, вона відкидає патріархальні обмеження, що наочно контрастує з традиційними ролями Дейзі.

Чоловічі образи теж несуть філософський зміст. Том Б'юкенен уособлює силу, агресію та соціальну владу: «He seemed to fill those glistening boots with authority; his presence alone demanded respect and attention» [12]. Через нього Фіцджеральд показує консервативну модель маскулінності, прив'язану до матеріальної могутності і класового статусу. Протиставлення Тому і Гетсбі створює композиційний контраст між традиційною владою і романтично-ілюзорним прагненням до ідеалу.

Ще один приклад естетико-філософського символізму – мотив часу. Гетсбі намагається повернутися до минулого і реалізувати ідеалізовану любов: «Can't repeat the past?... Why of course you can!» [12]. Цей мотив демонструє філософську проблему відносності часу, неможливості повторити минуле та боротьбу людини з неминучістю змін. Аналіз хронотопу роману дозволяє розглядати простір і час як організуючі елементи наративу: Західний та Східний яйця (West Egg і East Egg) – символи нового і старого багатства, соціальної ієрархії та конфліктів. Гетсбі живе у West Egg (нові гроші), тоді як Том і Дейзі – у East Egg (старі гроші), що структурно визначає соціальні протиріччя і сюжетну напругу.

Культурологічний підхід літературознавчого аналізу дозволяє розглядати роман як дзеркало епохи. Вечірки, розкішні будинки, автомобілі та стиль життя персонажів відображають соціальні цінності 1920-х років, класові і гендерні розмежування. Символіка вечірок, зеленого світла, автомобілів і багатства водночас є художнім інструментом, що дозволяє аналізувати маревність американської мрії, ілюзорність соціального успіху та духовну пустоту, що приховується за зовнішнім блиском.

У рамках міждисциплінарного підходу до літературознавчого аналізу художнього тексту дослідники звертають увагу на композиційні засоби, що формують напруження між реальністю та ідеалом. Симетрія оповіді, контрасти між персонажами (Гетсбі і Том Б'юкенен, Дейзі і Джордан), а також розподіл акцентів між внутрішнім і зовнішнім світом героїв відображають філософську проблему суб'єктивного сприйняття дійсності та невідворотності часу.

Методичні підходи аналізу роману «Великий Гетсбі»:

Підхід	Реалізація
Літературознавчий	Естетико-філософський зміст твору, символіка, хронотоп, система тропів
Контекстуальний	Робота з історичними джерелами, модою, плакатами, кінокадрами 1920-х
Психологічний	Аналіз образів персонажів як уособлення екзистенційних запитів людини, гендерні ролі
Культурологічний	Подача роману як відображення культурного зламу: відео, презентації, фрагменти з джазової музики
Інтертекстуальний	Порівняння з іншими творами доби (наприклад, Хемінгуей, Стейнбек)
Проектний	Створення міні-дослідження: «Американська мрія в культурі США» або «Джазова доба: між міфом і реальністю»
Критично-аналітичний	Проведення дискусій, дебатів, рефлексій щодо цінностей роману й нашого часу

Естетична проблематика роману також пов'язана з концепцією часу та історичної пам'яті. Фіцджеральд показує, що минуле впливає на сучасне, і спроби героя повернутися до ідеалізованого минулого неминуче приречені. Цей мотив відображає універсальну філософську проблему відносності часу та суб'єктивності людських сподівань.

Таким чином, розгорнутий літературознавчий аналіз з використанням контекстуального, психологічного та культурологічного підходів дозволяє комплексно дослідити естетико-філософську проблематику роману «Великий Гетсбі». Фіцджеральд створює твір, який водночас є художньо естетичним, соціокультурним і філософським, демонструючи, що внутрішні прагнення і конфлікти людини нерозривно пов'язані з цінностями та обмеженнями часу і суспільства, що підтверджує його статус ключового твору англо-американської літератури 1920-х років. Учні повинні зрозуміти, що роман – не просто художній твір, а дзеркало епохи: через сюжет, персонажів і символіку Фіцджеральд показує соціальні, культурні й психологічні процеси 1920-х років. Заняття спирається на міждисциплінарний підхід: література + історія + культура + соціологія. Теоретичні засади заняття ґрунтуються на міждисциплінарному підході, який дозволяє учням розглядати літературний твір не лише як художній продукт, але й як джерело культурного, соціального та психологічного знання.

Факультативне вивчення американського роману створює можливості для порівняння з творами української та світової літератури. Учні можуть порівнювати тему «маленької людини» в українській літературі з темою крушення американської мрії, аналізувати спільні та відмінні риси в зображенні соціальних конфліктів. Компаративний аналіз розвиває здатність до узагальнення, вміння знаходити типологічні схожості та національну специфіку в літературі різних країн. Формується розуміння універсальності деяких людських проблем та національної своєрідності їх художнього втілення.

Факультативна форма навчання дозволяє широко використовувати проектні методики. Учні можуть створювати презентації про епоху 1920-х років, знімати короткометражні фільми за мотивами роману, організовувати тематичні вечори, готувати літературні есе та критичні статті.

Проектна діяльність розвиває творчі здібності, навички самостійної роботи, вміння працювати в команді. Учні вчаться планувати свою діяльність, добирати необхідну інформацію, презентувати результати своєї роботи. Формуються дослідницькі навички, інтерес до самостійного пізнання.

Вивчення роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» як визнаного шедевр світової літератури сприяє формуванню естетичного смаку, розвитку художнього сприймання. Учні вчаться розрізняти високохудожні твори від масової продукції, розуміти критерії художності, цінувати справжнє мистецтво. Знайомство з досконалим зразком художньої прози розвиває естетичні потреби, формує прагнення до спілкування з високим мистецтвом. Це завдання має довготривалий ефект, впливаючи на формування культурних запитів особистості.

3.2. Соціокультурна складова як ключ до розуміння трагічності сюжету роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі»

1920-ті роки в США, відомі як «Roaring Twenties», були періодом економічного піднесення, соціальної лібералізації, розвитку масової культури та зміни моральних орієнтирів. Цей час збігається з явищем «втраченого покоління», до якого зараховують і самого Фіцджеральда. В естетичному сенсі це покоління втратило віру в традиційні ідеали після Першої світової війни, а в культурному – жило в умовах глибокої трансформації суспільства. Автор кодує економічні реалії періоду після Першої світової війни. Спекулятивна економіка, що призведе до краху 1929 року, відображена через непрозорі

джерела багатства Гетсбі та загальну атмосферу легких грошей. Вечірки-орґії символізують неконтрольоване споживання як основу економічної філософії епохи. Контраст між показним багатством та реальною економічною нестабільністю відображено через протиставлення розкішних маєтків та Долини Попелу, де живе робітничий клас.

У романі «Великий Гетсбі» цей контекст виявляється через музику (джаз як символ нового стилю життя); моду і поведінку героїв (легковажність, емансипація жінок); економічну спекуляцію (як підґрунтя нової соціальної ієрархії); моральний релятивізм (заміна цінностей грошима й розвагами).

Етап актуалізації опорних знань має реалізуватися через низку запитань, як-от:

- Що ви знаєте про США 1920-х років?
- Які культурні явища були характерні для епохи Джазу?
- Що для вас означає поняття «американська мрія»?

Після цього йде коротке обговорення відповідей, формування загального уявлення про історичний та соціальний контекст. Ця важлива мотиваційна частина закінчується поясненням учителя, чому роман «Великий Гетсбі» важливий для розуміння англо-американської культури 1920-х. ключові акценти:

- роман відображає суспільні ідеали та конфлікти часу.
- автор презентує типові для епохи цінності: прагнення багатства, статусу, соціальної мобільності. Через персонажів показує складнощі реалізації «американської мрії».

Опорний конспект для учнів

Питання

Коротка відповідь

Що таке «джазова доба»?

Період у США (1920-ті), коли джаз, мода, вечірки стали ознаками нового стилю життя.

Питання**Коротка відповідь**

Що таке «американська мрія»?

Ідея, що кожен може досягти успіху завдяки праці. У романі вона розвінчана.

Як описані вечірки Гетсбі?

Як гіперболізована розкіш, що приховує самотність і фальш.

Який художній прийом

часто використовує

Іронія, метафора, символіка, гіпербола.

Фіцджеральд?

Найпотужнішим меседжем роману є деконструкція Американської мрії. Джей Гетсбі втілює квінтесенцію цього міфу – людину, яка завдяки власним зусиллям і вірі в майбутнє намагається досягти успіху та щастя. Однак Фіцджеральд майстерно розкриває порожнечу цього ідеалу через символіку зеленого світла на причалі Дейзі, яке символізує недосяжну мрію. Трансформація Джеймса Гетца на Джея Гетсбі демонструє не тільки індивідуальну метаморфозу, але й процес творення нової американської ідентичності. Штучність цього перетворення відображає штучність самої епохи, де зовнішній блиск маскує внутрішню порожнечу. Гетсбі, намагаючись «повторити минуле», втілює парадокс Америки 1920-х – прагнення до майбутнього через ідеалізацію минулого.

Текст роману «Великий Гетсбі» стає «культурним кодом», у якому відображено основні ідеї доби. У творі культура функціонує не як тло, а як мета-структура, що визначає дії героїв і загальну ідеологію епохи. Поняття «культурного коду» передбачає систему символів, цінностей і смислів, що відображають основні ідеї та настрої певної доби. У цьому контексті роман Фіцджеральда постає як складний літературний механізм, який кодує та транслює ключові аспекти американського суспільства міжвоєнного періоду.

Першочерговим педагогічним завданням є формування навичок глибокого аналізу художнього тексту. Роман Фіцджеральда, насичений

символами та метафорами, створює ідеальне середовище для розвитку аналітичного мислення. Учні вчаться розшифровувати символічні коди: зелене світло як символ недосяжної мрії, Долина Попелу як метафора духовної пустелі, очі доктора Екльберга як образ відсутнього морального нагляду.

Робота з символікою розвиває здатність до абстрактного мислення, вміння знаходити приховані смисли та встановлювати асоціативні зв'язки. Учні навчаються бачити багатозначність художнього образу, розуміти, як автор через конкретні деталі передає універсальні ідеї. Це завдання особливо важливе для формування культури читання, коли текст сприймається не лише на поверхневому рівні сюжету, але й на глибинному рівні смислів.

Опорний конспект символізму роману «Великий Гетсбі» для учнів

Символ / Образ	Культурологічне значення
Гетсбі	Уособлення американської мрії, її ілюзорності
Зелене світло	Символ недосяжної мрії, майбутнього, що ніколи не настане
Вечірки	Символ гедоністичної культури масових розваг
Долина попелу	Образ морального і соціального занепаду (антиутопічна реальність)
Очі доктора Ті Джей Екльбурга	Метафора втрати Бога, нагляду за суспільством, що деградує

Роман кодує складну систему соціальних відносин через географічний символізм Вест-Егу та Іст-Егу. Ця опозиція відображає конфлікт між «новими грошима» (нுவориші) та «старими грошима» (аристократія). Том Б'юкенен представляє занепадаючу аристократію, яка зберігає владу завдяки спадковим привілеям, тоді як Гетсбі втілює енергію нового капіталізму, позбавленого однак культурної легітимності. Дейзі Б'юкенен функціонує як символ недосяжної соціальної вершини – вона одночасно є об'єктом бажання та втіленням соціальної межі, яку неможливо подолати. Її «голос, повний

грошей» стає яскравою метафорою суспільства, де матеріальні цінності визначають людські стосунки.

Культурний код роману включає критику моральної порожнечі «золотого віку». Долина Попелу між Нью-Йорком і Вест-Егом символізує духовну пустелю сучасної цивілізації. Очі доктора Т.Дж. Екльберга на рекламному щиті стають іронічним образом відсутнього Бога у світі, де релігійні цінності замінені культом споживання.

Автомобіль у романі функціонує як амбівалентний символ технологічного прогресу. З одного боку, він втілює свободу пересування та технічні досягнення епохи, з іншого – стає знаряддям смерті. Жовтий автомобіль Гетсбі символізує не лише багатство, але й деструктивну силу нових технологій у руках морально незрілого суспільства. Мертл Вілсон втілює трагедію американського нижчого класу, який намагається підніматися соціальними сходами через імітацію стилю життя багатих. Її смерть під колесами автомобіля Дейзі символізує неминучість соціального конфлікту та нездійсненність соціальної мобільності для найбідніших верств.

Нью-Йорк представлений як символ модерності та можливостей, але водночас як простір відчуження та моральної деградації. Вечірки Гетсбі втілюють дух джазової епохи – яскравий, енергійний, але поверховий та позбавлений глибокого змісту. Автор кодує трансформацію гендерних ролей у 1920-х роках через образ «нової жінки». Джордан Бейкер представляє тип незалежної, спортивної жінки, яка порушує традиційні уявлення про фемінінність. Однак її цинізм та аморальність свідчать про проблематичність такої емансипації. Дейзі, попри свою залежність від чоловіка, демонструє нові форми жіночої влади через маніпуляції та використання власної привабливості. Це відображає амбівалентність жіночої емансипації в епоху, коли формальні обмеження зникають, але структурні нерівності зберігаються.

Автор піднімає актуальні соціальні питання, які залишаються релевантними і сьогодні: соціальна нерівність, корупція влади, кризу

цінностей, конфлікт між матеріальним успіхом та моральністю. Факультативне вивчення дозволяє глибоко проаналізувати проблеми, розвинути критичне ставлення до соціальних явищ. Учні вчаться формулювати власну позицію щодо складних етичних питань, аргументувати свою думку, бачити багатоаспектність соціальних проблем. Обговорення морального вибору персонажів розвиває етичне мислення, здатність до моральної рефлексії. Це завдання особливо важливе для виховання громадянської позиції, формування ціннісних орієнтирів молодого людини.

Складні, суперечливі характери героїв роману створюють можливості для розвитку емоційного інтелекту учнів. Аналіз психологічних мотивів Гетсбі, внутрішніх конфліктів Ніка Каррауея, моральної амбівалентності Дейзі розвиває здатність до емпатії, розуміння складності людської природи. Учні вчаться розпізнавати емоційні стани персонажів, аналізувати мотиви їхніх вчинків, розуміти психологічні механізми поведінки. Це сприяє розвитку соціальних навичок, здатності до розуміння інших людей, формування толерантності до різноманітності людських характерів та життєвих позицій.

Порівняння літературного тексту з його екранізаціями (фільми 1974, 2013 років) розвиває медіаграмотність учнів. Вони вчаться розуміти специфіку різних видів мистецтва, аналізувати способи адаптації літературного твору для кіно. Це завдання актуальне в умовах домінування візуальної культури, коли важливо навчити учнів критично сприймати медіапродукцію, розуміти різницю між оригінальним текстом та його інтерпретаціями.

Факультативне вивчення передбачає знайомство з критичними працями про роман, що розвиває навички роботи з науковою літературою. Учні вчаться аналізувати різні точки зору на твір, формувати власну аргументовану позицію, вести науковий діалог. Робота з критикою розвиває здатність до наукового мислення, навички цитування та посилення на джерела, культуру наукової полеміки. Формується розуміння того, що художній твір може мати

різні інтерпретації, кожна з яких має право на існування за умови аргументованості.

Таким чином, факультативне вивчення роману «Великий Гетсбі» дозволяє реалізувати широкий спектр педагогічних завдань, які сприяють всебічному розвитку особистості учня. Твір виявляється ефективним інструментом для формування аналітичного та критичного мислення, історико-культурної компетентності, емоційного інтелекту, мовленнєвої культури.

Особлива цінність факультативного вивчення полягає в можливості глибокого, неспішного занурення в текст, що дозволяє розкрити всю багатогранність художнього твору. Учні не лише знайомляться з видатним зразком світової літератури, але й розвивають навички, які стануть основою їхньої подальшої освітньої та культурної діяльності.

Реалізація цих педагогічних завдань вимагає від учителя високої кваліфікації, творчого підходу та готовності до постійного професійного розвитку. Проте результат виправдовує зусилля – формується покоління читачів, здатних до глибокого розуміння літератури та критичного осмислення соціальних процесів.

ВИСНОВКИ

Поняття ідіостилю в сучасних наукових працях трактується як складна лінгвоестетична система, що втілює мовну, емоційну, культурну й філософську індивідуальність автора. У поєднанні з іншими літературознавчими категоріями, воно дає змогу глибше інтерпретувати текст, відчитувати в ньому не лише художню манеру, а й цілісну авторську позицію. Саме тому ідіостиль Ф.С. Фіцджеральда є ключем до розуміння його естетики та етичних цінностей, що мають виняткову вагу у вивченні його творчості на факультативних заняттях у профільній школі. Так, для Ф.С. Фіцджеральда ідіостиль визначається: поєднанням романтичного пафосу з іронічною дистанцією, образністю мови, насиченої метафорами й символами, еліптичною композицією, де ключові елементи винесено за межі прямого опису, психологічною деталізацією персонажів та їх внутрішніх станів.

Фіцджеральд сформував унікальний авторський стиль, що поєднує ліричну метафорику, романтизм і жорстку соціальну критику. Характерними ознаками його ідіостилю є:

- витончена метафоричність і символізм;
- точність соціальних деталей;
- відтворення психологізму через інтер'єр, деталі, монологи;
- використання ретроспективної оповіді.

Однією з характерних ознак ідіостилю Ф.С. Фіцджеральда є його особлива увага до ритму та мелодики фрази. Його речення часто нагадують музичні фрази, у яких чергуються короткі та розлогі конструкції, створюючи відчуття плинності або, навпаки, напруги. Такий підхід не лише надає текстові естетичної виразності, а й відтворює емоційний стан персонажів та атмосферу епохи «ревучих двадцятих».

Письменник майстерно балансує між поетичним і прагматичним, між захопленням мрією та критичним поглядом на її ілюзорність. Його описи

сповнені романтичної естетики: сяючі вогні вечірок, блиск прикрас, ідеалізовані образи кохання, але за цією красою нерідко приховується іронія, що оголює моральну порожнечу чи фальш. Він широко використовує символи, (зелений вогник, «Очі доктора Ті Джей Еклбурга», авто тощо), які набувають філософського наповнення. Кожна деталь у його прозі (від зеленого світла в «Великому Гетсбі» до кольорових описів костюмів чи інтер'єрів) часто має підтекст і є елементом розгорнутої метафори. Такий прийом дозволяє автору створювати багатопланову оповідь, де предметний світ віддзеркалює внутрішні конфлікти персонажів.

Фіцджеральд уважно досліджує психологію персонажів, передаючи їхні емоційні коливання через мову, жести, дрібні побутові сцени. Часто внутрішні переживання героїв розкриваються непрямо, через реакції на навколишнє, інтонаційні зсуви чи вибір слова. Це створює ефект «підводного шару» оповіді, коли важливе не стільки сказане, скільки приховане. Діалоги у Фіцджеральда, на перший погляд, прості й невігядливі, однак за їхньою стислістю ховається багатий підтекст. Мова роману поетична, водночас лаконічна і містка. Нерідко герої говорять менше, ніж відчувають, і саме ця економія слова змушує читача домислювати, інтерпретувати та співпереживати.

Роман «Великий Гетсбі» функціонує як багаторівневий культурний код, який зафіксував основні ідеї та протиріччя американського суспільства 1920-х років. Через систему символів, персонажів та сюжетних ліній Фіцджеральд створив літературний артефакт, який транслює ключові аспекти епохи: деградацію Американської мрії, соціальну стратифікацію, моральну кризу, технологічний прогрес, трансформацію гендерних ролей та економічну нестабільність. Унікальність роману полягає в здатності поєднувати критичний аналіз сучасності з поетичною візією, створюючи текст, який залишається актуальним для розуміння не лише 1920-х років, але й природи американського суспільства загалом. Роман демонструє, як література може

функціонувати як культурна пам'ять, зберігаючи та транслюючи смисли епохи для наступних поколінь.

Факультативне вивчення роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» в профільній школі має велике навчально-виховне значення. Поєднання літературознавчого та культурологічного аналізу сприяє глибшому розумінню тексту й епохи. Такий підхід формує цілісне уявлення про художню літературу як джерело історичної пам'яті й духовного самопізнання. Розробка допомагає сформувати в учнів уявлення про культурний контекст роману «Великий Гетсбі», виявити особливості епохи «джазового віку» та проаналізувати художні засоби, якими Фіцджеральд передає дух часу.

Роман Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» має значний потенціал як засіб формування ключових компетентностей старшокласників у гуманітарному профілі. Його вивчення сприяє не лише розвитку літературної обізнаності, але й активізує критичне мислення, навички інтерпретації художнього тексту, формування ціннісних орієнтирів.

У центрі твору – проблематика мрії, ілюзії та морального вибору, що набуває особливої актуальності в сучасному світі споживацтва й віртуальних образів. Учні в процесі аналізу роману мають змогу осмислити протиріччя між зовнішнім блиском і внутрішньою порожнечою, що є наскрізним мотивом доби 1920-х і резонує з сучасною культурною реальністю.

Виховне значення роману полягає у формуванні моральної чутливості: співпереживання Гетсбі, критичної оцінки поведінки персонажів, осмислення відповідальності за власні рішення. Через багатозаровість символіки учні навчаються інтерпретувати непрямі повідомлення, а через історичний контекст – роблять перші кроки до усвідомлення зв'язку між культурою, економікою та людськими виборами.

Таким чином, «Великий Гетсбі» – це не лише зразок модерністської прози, а й потужний інструмент формування етичної позиції учня, його здатності до емпатії, культурного аналізу та історичної самосвідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Astapenko I. Peculiarity of poetical idiostyle of Emma Andiyewska of XXI century. *ScienceRise*. 2017. Vol. 6. С. 102–110.
2. Beuka, Robert. American Icon. Fitzgerald's *The Great Gatsby* in Critical and Cultural Context. Rochester, New York: Camden House, 2011.
3. Bevilacqua, Winifred Farrant. *The Great Gatsby* and Carnival in a Bakhtinian Perspective. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 109-124.
4. Bruccoli M.J. Some Sort of Epic Grandeur: The Life of F. Scott Fitzgerald. Columbia: University of South Carolina Press, 2002.
5. Bruccoli, Matthew J. Looks at Fitzgerald's Maturation as Reflected in the Novel. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 78-81.
6. Callahan, John F. Fitzgerald's Use of American Iconography. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 97-101.
7. Cohen E. The End of The American Dream and The Lost Generation. 2015. URL: https://www.academia.edu/4881269/The_End_of_The_American_Dream_and_The_Lost_Generation
8. Doichyk O. Ya., Bendak Yu. O. Solutions and strategies for preserving John Green's idiostyle in Ukrainian translation. *Folium*. 2023. № 2. С. 58–70.
9. Donaldson, Scott. *Gatsby* and the Historical Antecedents for *Gatsby*. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 114-118.
10. Donaldson, Scott. Possessions and Character in *The Great Gatsby*. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 122-129.
11. Donaldson, Scott. The Trouble with Nick: Reading *Gatsby* Closely. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 157-165.
12. Fitzgerald, F. *The Great Gatsby*. London: Penguin Books, 1990. 186 p. URL: https://ia801408.us.archive.org/29/items/in.ernet.dli.2015.184960/2015.184960.The_Great_Gatsby.pdf

13. Giltrow, Janet and David Stouck. Pastoral Mode and Language in *The Great Gatsby*. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 97-108.
14. Glinka N. V., Shandra O. Yu. Historical and modern aspects of the notion of idiostyle in linguistic studies. *Visnyk KPI: Philology and Educational Studies*. 2016. № 7(1). C. 12–25.
15. Hilgart, John. The Great Gatsby's Aesthetics of NonIdentity. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. Ed. Harold Bloom. New York, 2010. 71-96.
16. Hochman, Barbara. Disembodied Voices and Narrating Bodies in *The Great Gatsby*. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 13-38.
17. Iliesku V. Grammar of the idiostyle in poetry (on the example of Georgy Ivanov's poems). *Astraea*. 2022. Vol. 3, № 1. C. 34–48.
18. Ivanova A., Rusinka D. Specifics of rendering Jonathan Safran Foer's idiostyle in Ukrainian translation. *Folium*. 2024. № 5. C. 75–89.
19. Kozko O., Kramar Yu. Formation of teenagers' idiolect in Donna Tartt's novel "The Goldfinch" and specifics of its translation. *Advanced Linguistics*. 2019. № 3. C. 120–135.
20. Lehan, Richard. The Great Gatsby. The Text as Construct: Narrative Knots and Narrative Unfolding. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. Ed. Harold Bloom. New York, 2010. 59-70.
21. Lena, Alberto. Deceitful Traces of Power: An Analysis of the Decadence of Tom Buchanan in *The Great Gatsby*. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 39-58.
22. Lewis R. W. B. *The American Adam: Innocence, Tragedy, and Tradition in the Nineteenth Century*. University of Chicago Press, 1959. 208 p.
23. Mc Gowan, Philip. The American Carnival of *The Great Gatsby*. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 145-156.
24. Miller, James E. Discusses Stylistic Approach to First Person. F. Scott Fitzgerald's *The Great Gatsby*. New York, 2006. 108-111.

25. Miller, James E. The Meaning of the Novel. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 111-114.
26. Mirza R. F. Scott Fitzgerald: The Jazz Age and The Great Gatsby. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*. Volume 2, Issue 5, 2014. P. 137-140.
27. Nurmanova S. F. Understanding the idiostyle phenomenon. *International Journal of Modern Research and Analyses*, 2023. Vol. 6, Issue 1. C. 90–98.
28. Oxford Companion to American Literature. Oxford University Press, 2009.
29. Rowe, Joyce A. Gatsby's Relationship with Nick. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 119-121.
30. Seiders, Dan. Imagery and Symbolism in The Great Gatsby. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 81-96.
31. Shytyk L., Shcherbyna T. Methods of quantitative linguistics in the study of the writer's idiostyle (based on Lyuko Dashvar's works). *Linguistic Bulletin*. 2021. № 4. C. 45–60.
32. Sinha, Manasi. Journey from Innocence to Experience. New Delhi, India: Decent Books, 1998.
33. Stepanova V. E., Manchurina L. E. Poetic syntax as a means of writer's idiostyle. *SHS Web of Conferences*. 2022. Vol. 134. 5 c.
34. Stern, Milton R. The American Dream and Fitzgerald's Romantic Excesses. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 102-107.
35. Tanselle, G. Thomas and Jackson R. Bryer. Consider Fitzgerald's Early Reputation. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 76-78.
36. Tunc, Tanfer Emin. The Great Gatsby: The Tragedy of The American Dream on Long Island's Gold Coast. *Bloom's Literary Themes. The American Dream*. New York, 2009. 67-80.
37. West, James L.W. The Original Title's Significance to Theme. *F. Scott Fitzgerald's The Great Gatsby*. New York, 2006. 121-122.
38. Will, Barbara. The Great Gatsby and The Obscene Word. *Bloom's Modern Critical Interpretations*. New York, 2010. 125-144.

39. Адах Н. А. Семантика індивідуально-авторських кольороназв у поетичній мові Василя Барки. *Наукові записки*. Острог: Вид-во НУ «Острозька академія», 2008. Вип. 10 : Серія «Філологічна». С. 3-10.
40. Бандура Т.Й. Жанрова-стильова своєрідність роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2021. № 47. Т. 2. С. 173-176.
41. Бойко Н.І. Методика викладання світової літератури: навч. посібник. К.: Академія, 2019.
42. Гончарук Т. В. Психологічний портрет Джей Гетсбі: між реальністю та ілюзією. *Психологія та література*. 2021. Т. 2. С. 33–40.
43. Дорошенко, Н. С. Мотиви самотності у творчості Ф. С. Фіцджеральда // *Літературознавчі студії*. 2022. Т. 4. С. 58–64.
44. Журба С.С. Інтерпретація проблеми «втраченого покоління» у світовій та українській літературах. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2013. Вип. 1. С. 188-197.
45. Загребельна Т.Ф. Ф.С. Фіцджеральд і американська проза ХХ століття. К.: Либідь, 2015.
46. Кармазіна І. «Великий Гетсбі» у дзеркалі культури 1920-х років. К.: Наукова думка, 2018.
47. Коваленко І. В. Тема кохання у романі «Великий Гетсбі». *Літературна критика*. 2024. Т. 6. С. 101–107.
48. Ковальчук О. В. Ф. С. Фіцджеральд та його роман «Великий Гетсбі» як відображення «втраченого покоління». *Наукові праці*. 2018. Т. 1. С. 45–52.
49. Косенко А.В. Роман Ф.С. Фіцджеральда „Великий Гетсбі”: навч. посібник з домашнього читання. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. 200 с.
50. Левченко С. О. Символіка кольору у романі «Великий Гетсбі». *Сучасні дослідження літератури*. 2027. № 4. С. 54–60.

51. Мельник І. А. Ідея «американської мрії» у творчості Ф. С. Фіцджеральда. *Вісник літературознавства*. 2019. № 3. С. 112–118.
52. Мініч Л. С. Колористична парадигма творів Миколи Вінграновського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка*. Серія Філологічні науки. Вип. 20. Кам'янець-Подільський, 2009. С. 126-430.
53. Начальна програма для ЗЗСО з зарубіжної літератури для 10-11 класів. Рівень стандарту. МОН України, 2022. 56 с.
54. Начальна програма для ЗЗСО з зарубіжної літератури для 10-11 класів. Профільний рівень. МОН України, 2022. 58 с.
55. Петренко О. І. Ф. С. Фіцджеральд та його вплив на сучасну американську літературу. *Сучасні літературні процеси*. 2023. № 2. С. 89–95.
56. Радочинська Л. Г., Макарова О. Індивідуально-художній стиль Ф. С. Фіцджеральда у романі «Великий Гетсбі». *Формування наукової парадигми лінгвістики: основні аспекти та чинники*. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. С. 105–112.
57. Риженко М.В., Анісенко О.В., Максимова Ю.С. Концепт «Американська Мрія» у Романі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 17, Т.2. С. 193-197.
58. Роздольська І. В. Літературний феномен українських січових стрільців: функціонування і структура покоління. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 444 с.
59. Сидоренко М. П. Моральні пошуки героїв Ф. С. Фіцджеральда. *Етика та естетика*. 2025. № 1. С. 22–28.
60. Сірко І. Міф про американську мрію у формуванні національної літератури США. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Дрогобич, 2024. Вип. 2 (26). С. 229-236.
61. Сучасні підходи до викладання літератури в школі / за ред. Л. Мірошниченко. К.: Освіта, 2022.

62. Ткачук М. Письменники «втраченого покоління»: історико-літературний контекст. Львів: Піраміда, 2010.
63. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі / пер. з англ. В. Митрофанова. Харків: Фоліо, 2020.
64. Шахновська І. І., Чалик А. Збереження ідіостилю Ф. С. Фіцджеральда в перекладі. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*: зб. наук. праць. Київ : Аграр Медіа Груп, 2019. С. 309–315.
65. Шевченко Л. Колористична семантика Тараса Шевченка в засланні: білий, синій, червоний. *Лінгвостилістика: об'єкт – стиль, мета – оцінка*. К., 2007. С. 304–314.
66. Шевченко, Л. М. Символізм у романі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Літературна думка*. 2020. № 5. С. 76–82.
67. Шулінова Л. В. Відношення атрибутів «білий» і «чорний» у художньому мовленні Лесі Українки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: літературознавство, мовознавство, фольклористика*. 2002. № 12. С. 69-71.
68. Яковенко, А. В. Ф. С. Фіцджеральд: між класикою та модернізмом // *Теорія та практика літературознавства*. 2026. Т. 3. С. 77–83.

ДОДАТОК

КОНСПЕКТ ФАКУЛЬТАТИВНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема уроку: «Роман «Великий Гетсбі» Ф.С. Фіцджеральда як складова англо-американської культури 1920-х років».

Мета заняття:

- 1) Поглибити розуміння історико-культурного контексту США 1920-х років — «джазової доби».
- 2) Розвивати навички інтерпретації художнього тексту на прикладі фрагменту з роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».
- 3) Сприяти формуванню критичного мислення через обговорення ідей «американської мрії» та моральних пріоритетів покоління.
- 4) Стимулювати рефлексію щодо зв'язку між літературним твором та сучасними соціальними реаліями.

Тип заняття: комбінований (аналіз літературного тексту, історико-культурний коментар, дискусія).

Очікувані результати: – учні зможуть визначити ключові особливості 1920-х років в США; – пояснюватимуть роль символів у романі; – аналізуватимуть образ Гетсбі як втілення «американської мрії».

Структура заняття:

1. Організаційний момент (5 хв)
2. Актуалізація знань про епоху 1920-х (10 хв) – презентація: «Джазова доба: історія, культура, мода»
3. Аналіз тексту (20 хв) – сцена вечірки в маєтку Гетсбі – опис образу Дейзі та її роль
4. Дискусія: «Чи можлива американська мрія?» (10 хв)
5. Рефлексія та висновки (5 хв)

Методи: робота в парах, аналіз тексту, інтерактивне опитування, культурологічні паралелі (кіно, живопис 1920-х).

Матеріали: уривки з роману, презентація, аудіозаписи джазової музики, відеофрагменти з екранізацій.

Розширений опис структури заняття (тривалість – 50 хв):

1. Організаційний момент (5 хв)

Привітання з учнями.

Ознайомлення з темою та завданнями заняття.

Встановлення емоційного контакту з класом.

Коротке нагадування про роман «Великий Гетсбі» та автора (за потреби).

2. Актуалізація знань про епоху 1920-х (10 хв)

Форма роботи: мультимедійна презентація + короткий діалог

Демонстрація презентації:

«Джазова доба: історія, культура, мода»

(з ілюстраціями та фактами про «Roaring Twenties» в США).

Основні акценти:

Роль джазової музики в культурному житті;

Зміни в соціальній поведінці: «нові жінки», автомобілі, вечірки;

Економічне піднесення і моральний релятивізм.

Учні відповідають на запитання:

«Які риси цієї епохи ви помітили у романі?»

3. Аналіз художнього тексту (20 хв)

Форма роботи: читання уривку + аналітичне обговорення

Фрагмент для аналізу: опис вечірки в маєтку Гетсбі (розділ 3) зі сценою появи Дейзі:

The lights spilled like champagne down the marble steps, shimmering in gold and lavender, while laughter danced above the heads of the crowd, rising like heat in August. Jazz pulsed through the garden like a heartbeat, wild and precise, brushing past silk gowns and white tuxedo jackets with insolent ease. Everywhere—movement, color, laughter that tasted like citrus and money.

Gatsby stood apart, not as host, but as a curator of illusion, surveying the spectacle like a man who had bought and scattered the stars above his lawn for one night only. His eyes searched the crowd, but his smile—restrained, rehearsed, radiant—remained fixed like the moon above the Sound.

And then she appeared. Daisy. She entered not with fanfare but with a quiet that demanded notice. Her pale gold dress shimmered as though stitched from the dust of dreams. The garden held its breath. Her eyes, those bright, uncertain eyes, wandered with careless precision. And in that moment, the crowd, the music, the lights—everything receded like a tide pulled back by something greater than gravity.

Gatsby saw her. He didn't move. He looked, and in that look was everything: the green light, the dock, the years compressed into a single, trembling breath. His smile broke across his face like sunlight through glass.

She had come.

And with her, the past rose, dressed in sequins and scented in lilac, asking to be lived again.

Аналіз уривку здійснюється за такими напрямками:

- Символіка вечірок як алегорія духовної порожнечі суспільства;
- Образ Гетсбі як романтичного героя та фальшивого міфу;
- Характеристика Дейзі як об'єкта мрії і водночас втілення порожньої гламурності;
- Використання автором тропів — метафори, гіперболи, іронії;
- Порівняння дійсності з уявленнями Гетсбі.

Запитання для роботи в парах:

- Як опис вечірки відображає дух часу?
- Чи щира Дейзі? Яку роль вона відіграє в житті Гетсбі?
- Які художні засоби допомагають Фіцджеральду передати атмосферу «джазової епохи»?

Дискусія: «Чи можлива американська мрія?» (10 хв)

Форма роботи: групова дискусія

Учні діляться на 2 групи:

Група 1: відстоює думку, що «американська мрія» — це реальна мета для кожного.

Група 2: доводить, що вона — ілюзія, зруйнована реальністю.

Кожна група наводить аргументи на основі роману та сучасних прикладів. Вчитель підсумовує висловлені ідеї, звертаючи увагу на морально-етичну проблематику твору.

5. Рефлексія та висновки (5 хв.)

Форма роботи: «Коло думок» / міні-есе / онлайн-опитування

Кожен учень коротко висловлюється:

«Що нового я дізнався сьогодні про роман/епоху/себе?»

За бажанням: написання міні-есе (3–5 речень) на тему

«Що для мене означає американська мрія?»

Підсумки вчителя:

Зв'язок між літературою і культурним контекстом;

Глибина індивідуального стилю Фіцджеральда;

Актуальність тем, порушених у романі, для сучасної молоді.

Матеріальне забезпечення:

Презентація у форматі PowerPoint або Google Slides;

Уривки з тексту роману (паперові або електронні);

Мультимедійне обладнання (проектор, ноутбук);

Формат для міні-есе / рефлексії (зошити, Google Forms тощо).